

Selvitys Pohjoismaiden ja muutamien muun maan näyttelypalkkioista ja - korvauksista

Hanna Hannus
Suomen Taiteilijaseura 2015

Suomen Taiteilijaseuran julkaisuja 2/2015

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	1
Selvityksen lähtötilanne	1
Toteutustapa, metodit ja rajaus	1
RUOTSI	3
Taustaa – ensimmäinen sopimus näyttelykorvauksesta.....	3
Uraauurtava MU-sopimus.....	4
MU-sopimuksen osat ja korvausten määräytymisperusteet.....	5
MU-sopimuksen noudattaminen	8
Mallin rahoitus.....	10
Analyysia MU-sopimuksesta	10
NORJA	12
Statens Utstillingsvederlagsavtale	12
Uusi malli: keskustelu ja pilotointi	13
TANSKA.....	15
Visningsvederlag.....	15
Uusi sopimus pohja	15
POHJOISMAISTEN MALLIEN VERTAILU	17
Esimerkkitalanne: mitä kahden kuukauden yksityisnäyttelystä maksettaisiin?	17
NÄYTTELYPALKKIOITA JA KESKUSTELUA MUISSA MAISSA	20
Kanada	20
Puola.....	21
Islanti	21
Saksa.....	21
Iso-Britannia.....	22
New Yorkin W.A.G.E.-ryhmä	23
Australia	23
YHTEENVETO: KESKUSTELUN UUSI SUUNTA	24
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	26

Johdanto

Selvityksen lähtötilanne

Keskustelu taidenäyttelyiden näyttelypalkkioista on ollut parin viime vuoden aikana keskeinen osa taiteilijapoliittista keskustelua Suomessa. Keskustelu näyttelypalkkioista liittyy laajempaan keskusteluun ilmaisen työn tekemisestä sekä kuvataiteilijoiden tulotasosta. Taiteilijan asema 2010 -selvityksen mukaan Suomessa kuvataiteilijoiden tulotaso on alin kaikista taiteilijaryhmistä.¹

Kulttuuriministeri Pia Viitanen asetti maaliskuussa 2015 työryhmän pohtimaan taidenäyttelyiden korvauskäytäntöjä.² Keskustelun heräämistä Suomessa ovat inspiroineet ulkomaiset esimerkit näyttelypalkkioista, ennen kaikkea Ruotsissa vuonna 2009 voimaan tullut MU-sopimus. MU-sopimusta on Suomessa esitelty muun muassa Suomen Taiteilijaseuran ja Taiteen edistämiskeskuksen 7.4.2014 järjestämässä kuvataiteen päivässä, jossa Ruotsin Konsthantverkarnas och Industriformgivarnas Förening KIF:n puheenjohtaja Johan Wingestad kertoi taiteilijapolitiikan asiantuntijoille sekä lehdistön edustajille Ruotsin MU-sopimuksesta. Myös media on herätellyt keskustelua aiheesta.³

Suomenkielistä esitystä eri maissa käytössä olevista näyttelypalkkioista ja -korvauksista ei ole ollut olemassa. Jotta pohjoismaisista ja muita ulkomaalaisia kokemuksia voitaisiin käyttää hyväksi suomalaisessa taiteilijapoliittisessa keskustelussa, haki Suomen Taiteilijaseura opetus- ja kulttuuriministeriöltä rahoitusta tämän selvityksen kirjoittamiseen. Parhaillaan Suomen Taiteilijaseura pilotoi MU-sopimusta marraskuussa 2015 avautuvan *Nuoret*-näyttelyn yhteydessä. Teollisuustaitteen Liitto Ornamo pilotoi MU-sopimusta *Keramiikka tilassa* –näyttelyssä vuodenvaihteessa 2014. Ornamon pilotointiraportissa saatiin tietoa taiteilijoiden suhtautumisesta näyttelypalkkioon.⁴ Tämä selvitys tuo omalta osaltaan lisää tietoa ajankohtaisen teeman tueksi. Selvityksen keskeisiä tuloksia on esitelty opetus- ja kulttuuriministeriön taidenäyttelyiden korvauskäytäntöjä pohtivalla työryhmälle 12.6.2015.

Toteutustapa, metodit ja rajaus

Olen toteuttanut selvityksen kirjallisten aineistojen ja haastatteluaineistojen pohjalta helmilokakuussa 2015. Aineistona olen käyttänyt eri maiden sopimusasiakirjoja, julkaisuja ja verkkosivustoja. Lisäksi olen tavannut selvitystä varten kesäkuussa 2015 Norjan taiteilijajärjestöjen Norske Billedkunstneren (NBK) ja Norske Kunsthåndverkeren sekä Ruotsin Konstnärernas Riksorganisationin (KRO) edustajia sekä tehnyt sähköposti- ja puhelinhaastatteluja.

Selvityksen tarkoitus on ollut tuottaa suomenkielinen, suomalaisesta perspektiivistä kirjoitettu ajankohtainen katsaus siihen, mitä Pohjoismaissa ja muutamissa muissa maissa on tapahtunut ja tapahtuu näyttelykorvausten ja -palkkioiden kentällä. Lähden liikkeelle pohjoismaisten mallien - Ruotsin, Norjan ja Tanskan - mallien historian ja nykypäivän esittelystä sekä mallien vertailusta. Laajimmin tarkastelen Ruotsin MU-sopimusta sekä siitä tehtyjä tutkimuksia. Pohjoismaiden lisäksi olen sisällyttänyt selvitykseen myös muita maita, joissa on luotu uusia malleja taiteilijoiden ja näyttelyjärjestäjien välisiin sopimus-, neuvottelu- ja palkkiokäytäntöihin tai joissa käydään aktiivista keskustelua ja kampanjoita taidenäyttelyiden korvaus- ja palkkiokäytännöistä. Nämä maat ovat valikoituneet mukaan seuraamalla kansainvälistä keskustelua sekä sitä, mihin malleihin eri maissa on viitattu kiinnostavina tai onnistuneina esimerkkeinä. Mukana ei varmastikaan ole kaikkia maita, joissa keskustelua näyttelypalkkioista on käyty, mutta pyrin esittelemään keskenään

¹ Ryhmän ”muut” ohella. [Rensujeff 2014](#), 143.

² ”Viitanen: Työryhmä selvittämään taidenäyttelyiden korvauskäytäntöjä”, Minedu.fi-sivusto.

³ [Reilun kaupan logo taiteeseen?](#) HS 1.5.2014.

⁴ Söderström 2015.

erilaisia järjestelmiä ja ajankohtaisia esimerkkejä. Selvitys pyrkii siis vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Minkälaisia näyttelypalkkioita ja -korvauksia on olemassa? Mikä on eri maiden näyttelykorvausten ja -palkkioiden korvausperuste? Minkälaista keskustelua näyttelypalkkioista käydään tällä hetkellä kansainvälisesti?

Hedelmällisintä eri maiden näyttelypalkkiokäytäntöjen vertailu on, kun huomioi myös maiden erot yleisessä taide- ja taiteilijapolitiikassa. Tämän selvityksen puitteissa ei ollut mahdollista tai mielekäästä taustoittaa koko taidepolitiikan kokonaisuutta. Lukijan on hyvä huomioida maiden väliset vaihtelut esimerkiksi apurahojen ja avustuksen jakamisessa sekä taidemuseokentän rahoituksessa. Jotta eri maiden tilanteiden vertailu olisi helpompaa, olen ilmoittanut taiteilijoille maksettavat korvaus- tai palkkiosummat paitsi kunkin maan omana valuuttana, myös euroissa kulloisenkin kirjoitushetken valuuttakurssien mukaan.

Ruotsi

Taustaa – ensimmäinen sopimus näyttelykorvauksesta

Ruotsissa otettiin käyttöön näyttelykorvaus jo 1970-luvulla eli ensimmäisenä Pohjoismaista, hyvin mahdollisesti jopa ensimmäisenä maailmassa. Näyttelykorvaus (*utställningsersättning*) määriteltiin seuraavasti: ”*Utställningsersättning är en hyra som tillfaller en konstnär för att han eller hon ställer egna verk i egen ägo till en utställningsarrangörs förfogande för en viss utställning*” – Näyttelykorvaus on taiteilijalle maksettava vuokra siitä, että hän antaa itse tekemiään ja omistuksessa oleviaan teoksia näyttelyjärjestäjän käyttöön jotakin tiettyä näyttelyä varten.⁵

Ensimmäinen sopimus näyttelykorvauksesta solmittiin vuonna 1971 kuvataiteilijoiden valtakunnallisen järjestön Konstnärernas Riksorganisation (KRO) ja MUS 65-verkoston eli valtiollisen museo- ja näyttelyasiantuntijoiden verkoston välille.⁶ Sopimuksesta tuli suoraan valtion ja taiteilijajärjestöjen välinen vuonna 1978, minkä jälkeen sitä on jatkuvasti tarkasteltu ja uudistettu.⁷ Sopimuksessa mukana ovat olleet taiteilijajärjestöt KRO, Ruotsin taidekäsityöläisten ja teollisten muotoilijoiden järjestö Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF), piirtäjien yhdistys Föreningen Svenska Tecknare sekä valokuvaajien yhdistys Svenska Fotografers Förbund.

Seuraavassa esittelen lyhyesti tämän sopimuksen viimeisimmän, vuodesta 1999-2006 käytössä olleen mallin, joka auttaa ymmärtämään niitä syitä ja tarpeita, jotka johtivat uudistamaan Ruotsin näyttelykorvausmallin kohti nykyistä MU-sopimusta.

Avtal om ersättning för utställning av konstverk eli sopimus taidenäyttelyiden korvauksista koostui kahdesta osasta. Ensimmäiseen osaan, *grundbeloppet* (perussumma) vaikutti näyttelyn lattiapinta-ala: 50-300 m² näyttely määriteltiin isoksi näyttelyksi ja alle 50 m² näyttely pieneksi. Tämä korvaus maksettiin taiteilijalle kerran per näyttely: 7000 kr isosta näyttelystä ja 4700 kr pienestä.⁸ Korvauksen toinen osa määräytyi teosmäärän ja näyttelyn keston perusteella: uniikkiteoksista maksettiin 115 kr / viikko / teos ja moniosaisista teoksista 60 kr / viikko / teos.⁹ Näyttelykorvauksen maksuperusteen nähtiin alun perin olevan yleinen korvaus siitä, että taiteilijan omistamia teoksia näytetään julkisesti. Aikaisemmin tämän nähtiin siis sisältävän myös korvauksen tavanomaisiin näyttelyjärjestelyihin osallistumisesta. Vuosina 1999-2006 voimassa olleessa sopimuksessa todettiin kuitenkin eksplisiittisesti, että näyttelykorvaus on nimenomaan vuokra taideteoksista, jotka taiteilija antaa näyttelyn järjestäjän käyttöön.¹⁰

Sopimus sitoi valtiollisia toimijoita, jotka järjestävät säännöllisesti taidenäyttelyitä - käytännössä siis Ruotsin valtiollisia taidemuseoita, kuten Moderna Museetia ja Nationalmuseumia. Lisäksi korvausvelvollisuuden piiriin kuuluivat Ruotsin kulttuurineuvosto Kulturrådetilta tukea saavat taiteilijajärjestöt, läänien taidemuseot ja eräät muut toimijat.¹¹

Vuoden 2006 alusta KRO irtisanoi sopimuksen vedoten siihen, ettei valtiollisissa instituutioissa riittävän hyvin ymmärretä ja noudateta silloista sopimusta. Sopimuksen irtisanomisen vuoksi Konstnärsnämnden laati kartoituksen siitä, miten näyttelykorvaussopimus toteutuu käytännössä. Tulokset julkaistiin raportissa vuonna 2008.¹² Raportissa todettiin silloisen näyttelykorvausjärjestelmän suosivan niin sanottuja perinteisiä taidemuotoja, kuten maalaustaidetta. Myös valokuvataide hyötyi, sillä valokuvanäyttelyissä on usein esillä paljon

⁵ Johansson & Traber 2008, 41.

⁶ Johansson & Traber 2008, 45.

⁷ Kulturrådet 2013, 10.

⁸ Nykyeuroiksi muutettuna summat ovat noin 750 e ja 500 e.

⁹ Nykyeuroiksi muutettuna summat ovat noin 12 e ja 6 e.

¹⁰ Johansson & Traber 2008, 43 ja 94-97.

¹¹ Johansson & Traber 2008, 41.

¹² Johansson & Traber 2008.

teoksia. Käsitetaide, performanssit sekä video- ja installaatiotaide puolestaan jäivät teosten lukumäärää korostavassa laskutavassa paitsioon.¹³

Raportista kävi ilmi myös, että käytännössä valtiolliset näyttelyjärjestäjät eivät maksaneet niitä korvauksia, joita niiden olisi pitänyt maksaa. Myös korvauksen laskutapa aiheutti vääristymiä. Esimerkiksi Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudden vuonna 2004 maksamasta 115 000 kruunun potista puolet, 58 000 kruunua, maksettiin yhdelle ainoalle taiteilijalle, jonka näyttelyssä oli 63 teosta.¹⁴ Myös kirjallisten sopimusten käyttämisessä huomattiin merkittäviä puutteita: 2008 selvityksessä valtiollisista museoista yli puolet ei tehnyt taiteilijoiden kanssa kirjallisia sopimuksia säännöllisesti.¹⁵ Nämä havainnot olivat keskeisiä syitä uuden mallin luomiselle.

Uraauurtava MU-sopimus

Uusi *Medverkans- och utställningavtalet* – osallistumis- ja näyttelysopimus – eli MU-sopimus astui Ruotsissa voimaan vuoden 2009 alusta. Se hyväksyttiin sopijaosapuolten kesken joulukuussa 2007 ja Ruotsin hallituksen toimesta 22.9.2008.¹⁶

MU-sopimuksen tavoite on taata taiteilijalle kohtuullinen korvaus siitä, että taiteilija luovuttaa omistuksessaan olevan teoksen julkiseen näyttelyyn. Sopimus määrittää sen, että valtiollisilla museoilla on velvoite maksaa näyttelykorvaus taiteilijan omistuksessa olevan teoksen (julkisesta) näyttämistä. Sopimuksessa määritellään myös taiteilijalle maksettavan korvauksen suuruus sekä taiteilijan ja museon välisen sopimisen muodot, kuten työtunneista neuvottelemisen. Sopimuksessa mainitaan vielä erikseen, ettei näyttelykorvausta ole mahdollista jättää maksamatta tai korvata muilla maksuilla, kuten kulu- tai työkorvauksilla.¹⁷

MU-sopimuksen sopijaosapuolina olivat Ruotsin valtion edustajana Kulturrådet sekä taiteilijoiden edustajina neljä taiteilijajärjestöä: Konstnärernas Riksorganisation (KRO), Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF), Föreningen Svenska Tecknare ja Svenska Fotografers Förbund.¹⁸ Sopijaosapuolet ovat siis samat kuin ennen vuotta 2009 voimassa olleessa näyttelykorvaussopimuksessa. MU-sopimus sitoo kaikkia valtiollisia tahoja, jotka järjestävät näyttelyitä. Tähän joukkoon kuuluvat niin valtion omistamat museot kuin esimerkiksi suurlähetystöt. Lisäksi sopimuksen toivotaan valtion taholta ohjeistavan muitakin näyttelyjärjestäjiä, jotka saavat julkista tukea. Korvaus maksetaan näyttelyjärjestäjältä suoraan taiteilijalle.¹⁹

Uudessa MU-sopimuksessa oli siis oikeastaan kyse aiemmassa kappaleessa selostetun näyttelykorvaussopimuksen (*utställningsersättning*) huomattavasti muutettu versio, johon liitettiin uutena *medverkansersättning* -osio. Koska malli kuitenkin muuttui hyvin paljon, on MU-sopimuksesta joissain yhteyksissä puhuttu myös aivan uutena sopimuksena. Kuvaavaa uuden mallin pyrkimysten kannalta on, että osallistumista kuvaava *medverkan* on nostettu sopimuksen ensimmäiseksi sanaksi.

MU-sopimus eroaa vuosina 1971-2006 Ruotsissa voimassa olleesta näyttelykorvaussopimuksesta kahdella keskeisellä tavalla. Ensinnäkin näyttelykorvauksen määräytymisperuste on määritelty uudelleen niin, että teosmäärä tai näyttelyn koko eivät enää vaikuta korvaukseen. Sen sijaan korvauksen määrään vaikuttavat näyttelyn järjestäjän koko, näyttelyn kesto sekä näyttelyyn osallistuvien taiteilijoiden määrä. Toisena merkille pantavana piirteenä MU-sopimus määrittelee

¹³ Johansson & Traber 2008, 27.

¹⁴ Johansson & Traber 2008, 51.

¹⁵ Johansson & Traber 2008, 50.

¹⁶ Johansson & Traber 2008, 7.

¹⁷ Voimassa oleva MU-sopimus, 2-3.

¹⁸ Kulturrådet 2013, 7 ja 10-11.

¹⁹ Kulturrådet 2013, 7.

myös asiat, joista tulee sopia näyttelyn järjestäjän ja taiteilijan välisessä sopimuksessa. Näihin asioihin kuuluu muun muassa taiteilijan näyttelyn eteen tekemä työtunnit muun muassa ripustamisessa, markkinoinnissa ja kokouksissa. Lisäksi uusi malli koskee nykyisin kaikkia näyttelyn Ruotsissa pitäviä, ei siis enää vain Ruotsin kansalaisia kuten edellisessä näyttelykorvausmallissa.²⁰ Se, että teosmäärä ei vaikuta korvauksen määrään, asettaa kaikki kuvataiteen muodot samalle linjalle. Se, että taiteilijan työpanoksesta tulee sopia, on urauurtava uudistus: valtio huomioi taiteilijoiden tekemän ilmaisen työn ja antaa keinoja neuvotella korvauksista. Luultavasti juuri näiden syiden vuoksi MU-sopimus on viitoittanut pohjoismaista ja kansainvälistä keskustelua.

MU-sopimukseen kuuluu *ramavtal* eli raamisopimus valtion ja taiteilijajärjestöjen välillä. Lisäksi käytetään termiä *normalavtal* siitä sopimuksesta, joka laaditaan aina kunkin taiteilijan ja näyttelyjärjestäjän välillä. Raamisopimuksessa määritellään vain asiat, joista *normalavtal*-sopimuksessa tulee sopia, eli siihen ei ole määritelty mitään erillistä sopimus pohjaa. Sopimus pohja on kuitenkin laadittu helpottamaan MU-sopimuksen leviämistä.²¹

MU-sopimuksen osat ja korvausten määräytymisperusteet

Näyttelykorvaus eli U-osa

Utställningsersättning eli näyttelykorvaus maksetaan taiteilijalle siitä, että hänen tekemiään ja hänen omistuksessaan olevia teoksia näytetään julkisesti. Se on MU-sopimuksen osa, jonka maksaminen on valtiollisille näyttelyjärjestäjille pakollista. U-osasta on varsinkin viimeaikaisissa dokumenteissa käytetty myös selventävää termiä *upphovsrättslig visningsersättning*, tekijänoikeudellinen näyttökorvaus.²² Korvaus maksetaan suoraan museolta taiteilijalle.²³ Näyttelykorvauksen maksuperusteet ja rahamäärät on määritelty tarkasti ohjeistetusti ja kruunumääräisesti. Sopimukseen on myös kirjattu, että näyttelykorvausta tullaan korottamaan kolmen vuoden välein säännöllisillä indeksikorotuksilla kuluttajainhintaindeksin mukaan. Kulturrådetille on MU-sopimuksessa määritelty tehtävä huolehtia indeksikorotusten toteutumisesta.²⁴

Esittelin aiemmassa kappaleessa Ruotsissa ennen vuotta 2009 voimassa ollutta näyttelykorvausta, joka laskettiin näyttelyn pinta-alan, teosmäärän sekä näyttelyn keston perusteella. MU-sopimuksen myötä näistä kriteereistä säilyi vain yksi eli näyttelyn kesto. Vuonna 2009 voimaan tulleen MU-sopimuksen mukaan näyttelykorvaus määräytyy näyttelyn järjestäjän koon, näyttelyn keston ja osallistuvien taiteilijoiden määrän perusteella. Uusi laskutapa ei siis ota kantaa teosmäärään, näyttelyn kokoon tai teosten tekniikkaan. Korvaukselle on määritelty myös näyttelykohtaiset minimitasot. Vaikka näyttely olisi lyhytkestoinen, taiteilija saa aina yksityisnäyttelystä vähintään 5 400 kruunun (574 euroa) näyttelykorvauksen. Kahden tai kolmen osallistujan ryhmänäyttelyssä minimikorvaus on 3 300 kruunua (350 euroa) ja 4-20 osallistujan ryhmänäyttelyssä 2 300 kruunua (244 euroa) kullekin näyttelyn taiteilijalle.

Vaikka MU-sopimuksen käyttö on pakollista ainoastaan valtiollisille näyttelyjärjestäjille, on mallia valmisteltu selvästi koko kenttää ohjeistavaksi, sillä eri kokokategorioissa on annettu ohjesumat aina suurmuseoista pieniin, taiteilijavetoisiin näyttelytiloihin. Mallilla on selvästi siis haluttu luoda standardi koko ruotsalaiselle kuvataidekentälle.

Seuraavan sivun taulukkoon on koottu yhteen kategoriat sekä näyttelykorvauksen summat vuoden 2015 tason mukaan.

²⁰ Kulturrådet 2013, 11 sekä [MU-sopimus](#).

²¹ [Sopimus pohja ruotsiksi](#) ja [sopimus pohja englanniksi](#).

²² [MU-barometern 2015](#) sekä [KRO/KIF:n verkkosivut](#).

²³ [MU-sopimus](#).

²⁴ [MU-sopimus](#), sivu 3.

Näyttelykorvauksen (utställningsersättning) laskeminen, 2015

Kategoria	Mitä toimijoita kategoriaan kuuluu?	Näyttelykorvauksen minimimäärä
Kategoria 1: suuremmat museot ja taidehallit	<ul style="list-style-type: none"> - Valtiolliset museot tai näyttelyt, joissa yli 100 000 kävijää vuodessa - Yli 100 000 kävijän muut näyttelyjärjestäjät, joiden päätoiminta ovat kuvataide- tai muotoilunäyttelyt - Ruotsin valtion ulkomailla järjestämät näyttelyt, joissa yli 100 000 kävijää 	4 400 kr / viikko* (467 euroa)
Kategoria 2: keskisuuret museot, taidehallit ja kulttuuritalot	<ul style="list-style-type: none"> - Valtiolliset museot, joissa alle 100 000 kävijää vuodessa - Museot ja taidehallit, joissa 50 000 – 100 000 kävijää vuodessa - Suuret näyttelyjärjestäjät (yli 100 000 kävijää vuodessa), joille kuvataide- tai muotoilunäyttelyt eivät ole päätoimintaa - Kulttuuritalot (kulturhus), joissa yli 100 000 kävijää vuodessa 	3 300 kr / viikko* (350 euroa)
Kategoria 3: Pienemmät museot ja taidehallit	<ul style="list-style-type: none"> - Museot ja taidehallit, joissa 10 000 – 50 000 kävijää vuodessa 	2 300 kr / viikko* (244 euroa)
Kategoria 4: Pienet taidehallit ja näyttelytilat sekä vapaat näyttelytilat	<ul style="list-style-type: none"> - Taidehallit, joissa alle 10 000 kävijää vuodessa - Taiteilijalähtöiset tilat ja näyttelyt, joissa alle 10 000 kävijää vuodessa - Näyttelyt suurlähetystöissä - Pienen mittakaavan näyttelyt, joissa taideteos on samassa tilassa jonkin muun toiminnan kanssa 	1 200 kr / viikko* (127 euroa)
Näyttelyn kesto	* = 12. viikkoon saakka ja sen ajan. Sen jälkeen näyttelyn 13.-16. viikolla maksetaan 75 %, 17.-20. viikolla 50 % ja 21. viikosta eteenpäin 25 % alkuperäisestä korvauksesta / viikko.	
Näyttelyn osallistujamäärä	<p>2–3 osallistujan ryhmänäyttelyissä korvaus on 1,5 kertaa yksityisnäyttelyn summa 4–8 osallistujan ryhmänäyttelyissä korvaus on 2 kertaa yksityisnäyttelyn summa 9–20 osallistujan ryhmänäyttelyissä korvaus on 2,5 kertaa yksityisnäyttelyn summa</p> <p>Malli ei ota kantaa siihen, miten korvaus jaetaan ryhmänäyttelyiden osallistujien kesken.</p>	

Näin ollen esimerkiksi 10 viikon yksityisnäyttelystä Moderna Museetissa tulee maksaa näyttelykorvausta taiteilijalle vähintään 44 000 kruunua eli noin 4 670 euroa, riippumatta teosten määrästä tai näyttelyn suuruudesta museossa. Lisäksi on sovittava osallistumiskorvauksesta eli korvattavista työtunneista.

Osallistumiskorvaus eli M-osa

MU-sopimuksen mukaan näyttelyn osapuolten tulee keskenään sopia seuraavista asioista:

- Näyttelykorvaus taiteilijan teosten julkisesta näyttämisestä
Tämä on sama asia kuin edellä esitelty U-osa eli näyttelykorvaus.
- Korvaus näyttelystä syntyvistä kustannuksista, kuten rahti-, vakuutus- ja matkakuluista sekä tekniikasta
- Muista näyttelyyn liittyvistä tehtävistä maksettavasta korvauksesta
Tämä koskee taiteilijan työtä ennen ja jälkeen näyttelyn sekä näyttelyn aikana. Esimerkkejä työtehtävistä ovat näyttelyn tuotanto, näyttelyjulkaisun laadinta, näyttelyn ripustus ja purkaminen, kokoukset sekä oheishjelma.
- Tekijänoikeudet näyttelyn jälkeen
Esimerkiksi teoskuvien käyttö museon verkkosivuilla
- Lisäksi sopimukseen tulee sisältyä näyttelyn kuvaus, näyttelyaika ja -paikka, tieto näyttelyjärjestäjästä (kiertonäyttelyiden osalta kaikkien järjestäjien tiedot) ja näyttelyyn osallistuvista taiteilijoista, korvauksen maksuaikataulu sekä teosluettelo ja teosten toimitusajat.

MU-sopimuksen mukaan näyttelyjärjestäjän tulee siis U-osan maksamisen sopia taiteilijan kanssa tietyistä asioista, jotka liittyvät näyttelyn järjestämiseen. Näitä asioita ovat yllä luetellut vastuu-, tekijänoikeus- ja kustannuskysymykset sekä taidenäyttelyn järjestämiseen liittyvistä tehtävistä maksettava korvaus. Tätä korvausta kutsutaan osallistumiskorvaukseksi (*medverkansersättning*). Sen maksaminen ei ole MU-sopimuksen mukaan pakollista, vaan se neuvotellaan aina erikseen.²⁵ Uudemmissa MU-sopimusta käsittelevissä esityksissä osallistumiskorvauksesta on alettu käyttää myös termiä *ersättning för arbetstid*, korvaus työajasta.²⁶

Osallistumiskorvauksen pyrkimys on lisätä oikeudenmukaisuutta ja vähentää ilmaisen työn tekemistä. Lisäksi taiteilijajärjestöjen keskeisenä pyrkimyksenä on ollut parantaa taiteilijoiden neuvottelutaitoja, kohottaa kuvataidealan yleistä palkkiotasoa sekä lisätä kirjallisen sopimisen kulttuuria.²⁷

Miten taiteilija ja näyttelyjärjestäjä sitten määrittelevät keskenään palkkiosummat esimerkiksi näyttelyn ripustamisesta, teoskuljetuksista tai näyttelyn esittelemisestä medialle? Ruotsin kuvataiteilija- ja muotoilijajärjestöillä KRO/KIF on muiden minimipalkkiosuosituksien ohella käytössä suositus tuntihinnaksi osallistumiskorvaukselle. Järjestöjen suositus minimipalkkioksi on 750 kruunua (80 euroa) tunnissa yrittäjäverokortilla (F-skatt) tai 570 kruunua (60 euroa) tunnissa palkansaajan verokortilla (A-skatt).²⁸

²⁵ MU-sopimus, 2.

²⁶ MU-barometern 2015.

²⁷ ”The MU Contract”, 13. KIF:n puheenjohtaja Johan Wingestadin diaesitys Taiteen edistämiskeskuksen ja Suomen Taiteilijaseuran kuvataiteen päivässä 7.4.2014.

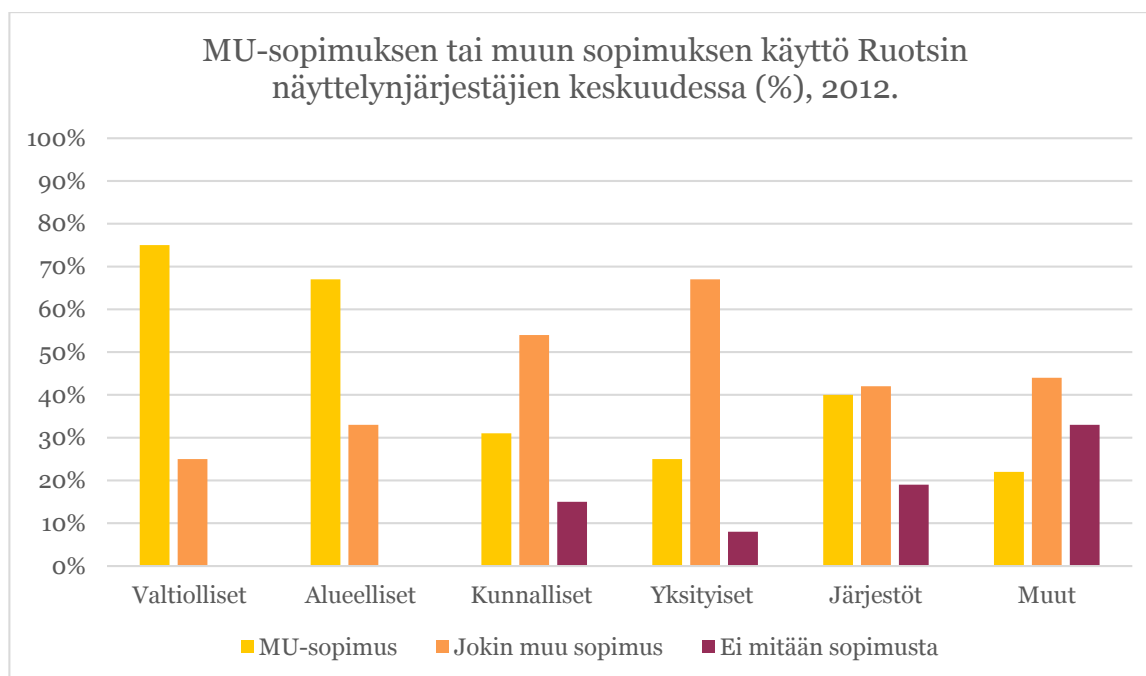
²⁸ Palkkiosuosituksukset KRO/KIF:n verkkosivuilla.

MU-sopimuksen noudattaminen

Kulturrådetin selvitys 2013

Kulturrådet tarkastelee vuonna 2013 laatimassaan julkaisussa *MU-avtalet – nulägesanalys och förslag till revidering* MU-sopimuksen käyttöä, levinneisyyttä ja mahdollisia kehityskohteita. Selvityksen tueksi tehtiin vuoden 2012 lopulla kyselytutkimus, joka lähetettiin yhteensä 277 valtiolliselle, alueelliselle tai kunnalliselle museolle, laitokselle ja muille näyttelyjärjestäjille (mm. yksityiset museot, järjestöjen näyttelytilat), jotka esittelevät kuvataidetta tai muotoilua. Kyselyn vastausprosentti oli 56,7 %. Kyselyssä ja sen analyysissä tarkasteltiin tietoisuutta MU-sopimuksesta sekä sopimuksen käyttöä, vaikutuksia ja tehtäviä, kun sopimus oli ollut voimassa reilut kolme vuotta.²⁹

Kyselyyn vastanneista näyttelyjärjestäjistä kaikkiaan 39 % noudatti kyselyajankohtana MU-sopimusta. Alla olevassa taulukossa on eritelty MU-sopimuksen tai jonkin muun sopimustyyppin käyttö museotyypeittäin.³⁰

Sytä siihen, miksi MU-sopimusta ei aina noudatettu, käy ilmi avovastauksista. Pääasiallisena syynä oli taloudellisten resurssien puute. Osassa kommentteista nähtiin, että tilan antaminen taiteilijan käyttöön tai teoksen tuotantokulujen maksaminen on jo riittävä korvaus itsessään. MU-sopimus pohja koettiin myös hankalaksi täyttää. Kaikilla toimijoilla ei myöskään ollut oman kokemuksensa mukaan riittävästi tietoa sopimuksen käytöstä.³¹ Kulturrådet piti kyselyn analyysissä hämmästyttävänä sitä, että vaikka sopimus on ohjeellinen kaikille julkista tukea saaville näyttelyjärjestäjille, niin kunnallisista toimijoista vain reilu kolmannes noudatti MU-sopimusta.³²

Kyselyssä tarkasteltiin vielä erikseen niitä näyttelyjärjestäjiä, jotka noudattavat MU-sopimusta. Niiltä kysyttiin, mitä osaa sopimuksesta ne noudattavat. Alla olevassa taulukossa on kuvattu

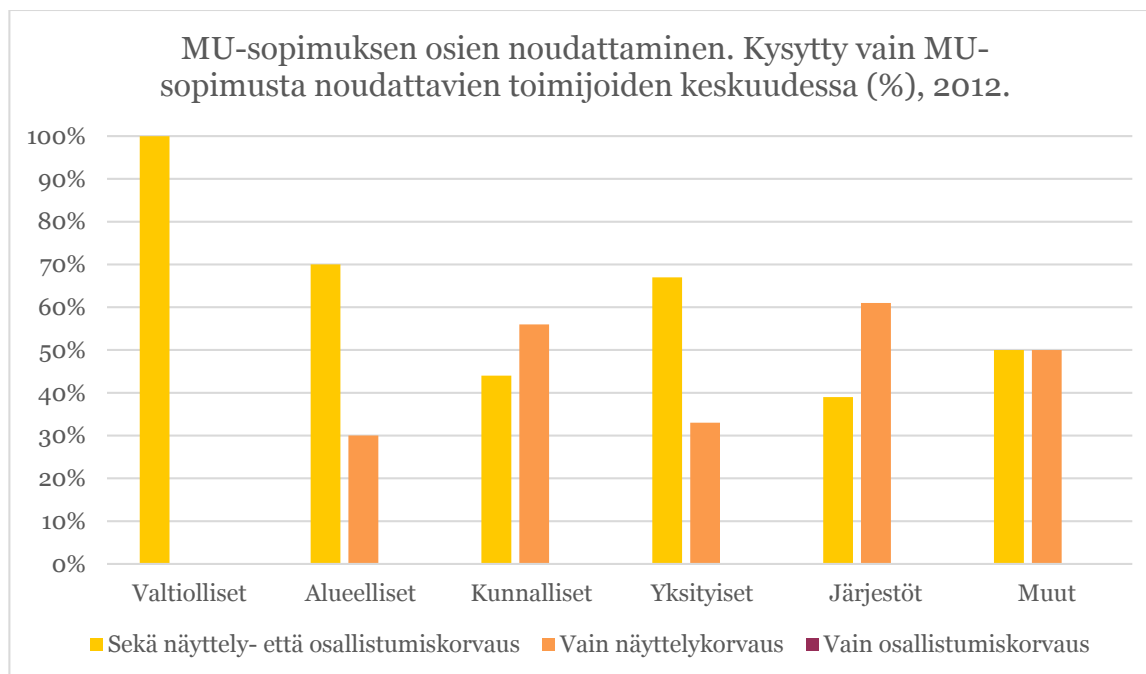
²⁹ Kulturrådet 2013, 5-7.

³⁰ Kulturrådet 2013, 15.

³¹ Kulturrådet 2013, 16-17.

³² Kulturrådet 2013, 16.

tulokset: valtiolliset järjestäjät ovat ainoat, joille osallistumiskorvauksen maksaminen on velvoittavaa, ja niistä kaikki noudattivat sopimuksen molempia osia. Kuitenkin myös alueellisista näyttelyjärjestäjistä 70 % kertoi maksavansa osallistumiskorvauksia – ja yksityisistä museoista jopa 67 %.³³

MU-sopimusta noudattavien toimijoista yhteensä 17 % vastasi, että sopimus on vaikuttanut negatiivisesti näyttelyiden valintaan tai sisältöihin. Suunnilleen sama osuus, yhteensä 25 %, ilmoitti sopimuksen myös laskeneen näyttelyiden määrää. Valtaosa näyttelyjärjestäjistä kuitenkin koki, että MU-sopimuksen noudattaminen ei ole vaikuttanut millään tavalla niiden näyttelypolitiikkaan. Eniten kokemuksia negatiivisista vaikutuksista niin näyttelyiden sisältöihin kuin määrään tuli ilmi alue- ja kunnallisten museoiden vastauksista.³⁴

Taiteilijajärjestöjen selvitys 2015

Ruotsin kuvataiteilija- ja muotoilijajärjestöt KRO ja KIF julkaisivat syyskuussa 2015 MU-barometri-nimisen selvityksen MU-sopimuksen käytöstä vuonna 2014. MU-barometrissa kysyttiin museoilta, taidehalleilta sekä gallerioilta, kuinka paljon rahaa ne ovat käyttäneet MU-korvauksiin. Tuloksen mukaan lähes puolet (46,5 %) Ruotsin näyttelyjärjestäjistä noudatti vuonna 2014 MU-sopimusta.³⁵ Luku on suurempi kuin Kulturrådetin tarkastelussa (vuodenvaihte 2012/2013: 39 %). MU-sopimuksen käyttö oli siis kahdessa vuodessa lisääntynyt. Silti näyttelyjärjestäjien kokonaisbudjeteista taiteilijapalkkioiden ja -korvausten osuus oli tarkastelussa vain 0,7 %.

Keskimääräinen korvausten taso näyttelyjärjestäjien keskuudessa vaihteli riippuen siitä, noudattavatko ne MU-sopimusta. Niillä toimijoilla, jotka eivät noudata MU-sopimusta, keskimääräinen korvaus vuoden aikana näyttelyn pitänyt taiteilijaa kohden oli 5 847 kruunua (623 euroa). Pelkkää näyttelykorvausta maksavien keskuudessa keskimääräinen korvaus taiteilijaa kohden oli 8 921 kruunua (951 euroa) ja sekä näyttely- että osallistumiskorvausta maksavien osalta 15 923 kruunua (1697 euroa). MU-sopimuksen käyttö nostaa siis selvästi taiteilijoiden

³³ Kulturrådet 2013, 15.

³⁴ Kulturrådet 2013, 17-18.

³⁵ MU-barometer 2015.

näyttelykorvausten ja palkkioiden tasoa.

Tuloksia tarkasteltiin myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Niissä näyttelyissä, joissa oli käytetty jotain muuta korvausmallia kuin MU-sopimusta, miestaiteilijat olivat tienanneet 52 % naistaiteilijoita enemmän. MU-sopimuksella miestaiteilijat ovat saaneet keskimäärin 10% suurempia palkkioita kuin naistaiteilijat. MU-sopimuksen käyttö siis kaventaa palkkioeroa mies- ja naistaiteilijoiden palkkioiden välillä. Luultavasti yksi syy tähän on strukturoitu neuvottelutilanne.

Mallin rahoitus

Ruotsin valtio tukee näyttelyjärjestäjiä, jotta ne voisivat maksaa taiteilijoille näyttelykorvauksia. Kulturrådet, joka myöntää museoille julkisen tuen, on vuodesta 1991 saakka jakanut museoille erillisrahoitusta näyttelykorvauksen maksamiseen. Museoita on tuella kannustettu ottamaan näyttelyohjelmistonsa nykytaidetta. Vuodesta 2010 lähtien tuki on sisällynyt korvamerkittynä osuutena myönnettävään toiminta-avustukseen. Muutoksella tavoiteltiin sitä, että näyttelyjärjestäjät itse alkaisivat ottaa enemmän vastuuta MU-sopimuksen mukaisesta korvauksen maksamisesta sekä sen näyttely- ja osallistumiskorvausten ottamisesta osaksi normaalia talousarvion laatimista.³⁶

Vuonna 2014 tämä erillinen tuki oli yhteensä 7 225 000 kruunua (noin 760 000 euroa). Näyttelyjärjestäjät maksoivat toiminta-avustuksestaan taiteilijoille noin miljoona kruunua enemmän näyttelykorvausta, kuin mitä korvamerkitty summa oli. Siitä osasta tulivat M-osan maksut eli osallistumiskorvaukset taiteilijoille.³⁷ Koko vuoden 2014 aikana Ruotsin julkisesti tuetuissa museoissa maksettiin siis kaikille taiteilijoille yhteensä noin 100 000 euroa osallistumiskorvauksia.

Suuret nykytaiteen esittelijät Moderna Museet ja Riksställningar saivat molemmat MU-sopimuksen myötä 1 miljoonan kruunun erilliset vuosittaiset avustukset näyttelytoiminnan tukemiseen.³⁸ Lisäksi taiteilijajärjestöjen tiedotustoimintaa MU-sopimuksesta on vuosien 2009-2014 aikana tuettu runsaalla 2 miljoonalla kruunulla (noin 215 000 euroa).

Analyysia MU-sopimuksesta

Olen yllä esiteltyt Ruotsin MU-sopimuksen historiallista taustaa, rakennetta ja maksuperusteita, sopimuksen noudattamisesta sekä rahoitusta. Malli on monipolvisine laskukaavoineen ja lukuisine poikkeuksineen melko monimutkainen, mutta velvoittavuuden ja nimettyjen summien vuoksi myöskin tehokas lisäämään taiteilijoille maksamisen kulttuuria.

KRO:n edustajat kertoivat haastattelussa MU-sopimuksen parhaaksi saavutukseksi sen, että sopimus on poistanut tabun keskustella rahasta museonäyttelyiden yhteydessä. Taiteilijat ovat arvostaneet sitä, että he ovat saaneet hyvän ja arvovaltaisen työkalun niin näyttelykorvauksesta, kulukorvauksista kuin työtunneista neuvottelemiseen.³⁹

MU-sopimus ei kuitenkaan ole levinnyt aivan sillä laajuudella kuin alun perin toivottiin. Malli on kyllä levinnyt laajan toimijajoukon käyttöön, mutta maksettavat summat eivät ole niin korkeita kuin ajateltiin. KIF:n puheenjohtajan vuonna 2014 pitämässä esityksessä lasketaan, että museota ajatellen hyvä budjetointiraami M- eli osallistumiskorvaukselle olisi noin kaksi kertaa näyttelykorvauksen verran.⁴⁰ Kuitenkin KRO/KIF:n vuoden 2015 MU-barometristä käy ilmi, että

³⁶ Kulturrådet 2013, 10 ja Bongi MacDermott, tiedonanto sähköpostitse 26.6.2015.

³⁷ Bongi MacDermott, tiedonanto sähköpostitse 26.6.2015.

³⁸ Johansson & Traber 2008, 7.

³⁹ Haastattelu, KRO:n edustajat 4.6.2015.

⁴⁰ ”The MU Contract”, 13. KIF:n puheenjohtaja Johan Wingestadin diaesitys Taiteen edistämiskeskuksen ja Suomen Taiteilijaseuran kuvataiteen päivässä 7.4.2014.

sekä M- että U-korvausta maksavien keskimääräiset korvaukset ovat vain 1,7-kertaisia suhteessa pelkkää U- eli näyttelykorvausta maksaviin näyttelyjärjestäjiin.⁴¹ Museot ovat siis löytäneet vapaaehtoisesti budjeteistaan vain jonkin verran rahaa osallistumiskorvauksiin eli taiteilijan työtuntien korvaamiseen.

MU-sopimuksen levittämiseen liittyy Ruotsissa myös hallinnollinen ongelma, sillä Ruotsin museojärjestelmä on hallintorakenteeltaan erilainen kuin Suomen museojärjestelmä. Ruotsissa valtio ei suoraan rahoita alueellisia ja kunnallisia museoita, vaan ainoastaan suoraan valtion omistuksessa olevia museoita. Siksi valtio ei voi myöskään säädellä esimerkiksi kaupunkien taidemuseoiden toimintaa, eikä niihin voi sitoa velvoittavaa yleissopimusta.⁴²

KRO ja KIF kehottavatkin syyskuussa 2015 julkaistu barometrin esipuheessa niin poliitikkoja, museoita, museokävijöitä kuin taiteilijoita kehittämään MU-sopimusta toimivammaksi ja kattavammaksi.⁴³

⁴¹ MU-barometer 2015.

⁴² Haastattelu, KRO:n edustajat 4.6.2015.

⁴³ MU-barometer 2015.

Norja

Statens Utstillingsvederlagsavtale

Ajatus siitä, että taiteilijan tulisi saada korvaus taidenäyttelystä, nousi Norjassa ensimmäisen kerran laajaan keskusteluun 1970-luvulla, samoihin aikoihin kuin Ruotsissa. Vuonna 1978 valtakunnalliset taiteilijajärjestöt ja Norjan valtio solmivat keskenään sopimuksen näyttelykorvauksesta (Statens Utstillingsvederlagsavtale). Näyttelykorvaus eli *utstillingsvederlag* takaa taiteilijalle korvauksen (*kompensasjon*) taiteilijan omistuksessa olevan teoksen näytteille asettamisesta.⁴⁴

Norjassa näyttelykorvausta maksetaan teoksista, jotka ovat taiteilijan tekemiä ja taiteilijan omistuksessa. Museon tai muun näyttelyjärjestäjän, joka saa tukea Norjan valtiolta, on maksettava näyttelykorvaus. Korvaus maksetaan suoraan taiteilijalle. *Utstillingsvederlag* on vuokra siitä, että teokset ovat lainassa taiteilijalta: korvausta ei siis makseta taiteilijan museolle tekemästä työstä. Korvaus maksetaan vain norjalaisille tai Norjassa pysyvästi työskenteleville taiteilijoille.⁴⁵

Statens Utstillingsvederlagsavtale koostuu useasta yhteenlaskettavasta osiosta. Osissa painottuu näytteillä olevien taideteosten lukumäärä sekä teosten rahallinen arvo. Alla olevassa taulukossa on eritelty korvauksen osiot ja maksuperusteet.⁴⁶

Utstillingsvederlagsavtale (Norja)

	Nimi suomeksi	Nimi norjaksi	Suuruus
Osa 1	Palkkio / korvaus teoksen näytteilläolosta	<i>Godtgjøring for framvisning av verket</i>	NOK 256 = 28 e (2015) per teos kerrottuna näyttelykuukausien määrällä
Osa 2	Korvaus siitä, että taiteilija ei itse voi käyttää teosta. ⁴⁷	<i>Kompensasjon for at kunstneren ikke selv kan disponere verket</i>	NOK 273 = 29 e (2015) per teos kerrottuna näyttelykuukausien määrällä
Osa 3	Teoksen arvoon sidottu osio ⁴⁸	<i>Verdiavhengig del</i>	1,5 % teoksen vakuutusarvosta per näyttelykuukausi
Osa 4 (tarvittaessa)	Korvaus teoksen vaurioituessa. Mikäli teos vaurioituu lainajakson aikana teoksen käsittelyn seurauksena tavalla, jota vakuutus ei kata, on museon korvattava arvonmenetyks maksamalla restaurointikulut.	<i>Erstatning for vesentlig forringelse</i>	

⁴⁴ NBK:n esitys uudeksi malliksi (Reforhandling av Statens Utstillingsvederlagsavtale) (dokumentissa s. 95-100)

⁴⁵ ”Utstillingsvederlag - avtale mellom staten og kunstnerorganisasjonene”. Regjeringen.no -sivusto.

⁴⁶ ”Utstillingsvederlag - avtale mellom staten og kunstnerorganisasjonene”. Regjeringen.no -sivusto.

⁴⁷ Tätä korvausta ei makseta, mikäli teosta on valmistettu kuusi tai sitä useampia kappaleita, eikä tekstiileistä joita tuotetaan yli 15 metrin pituinen kappale. Valokuvateoksista korvausta maksetaan numeroituista vedoksista, jotka ovat enintään kuuden kappaleen sarjasta.

⁴⁸ Teoksen arvo määritellään yleensä myyntihinnan mukaan. Korvaus koskee vain teoksia, joiden arvo on yli 2000 NOK eli noin 227 euroa.

Lisäksi sopimuksessa on määritelty, että näyttelyn oltua esillä viisi kuukautta aletaan osien 1 ja 2 korvaus vähentää 50 prosenttiin, ja vuoden näyttelyajan jälkeen kuukausittainen summa vähennetään alkuperäisestä kymmeneen prosenttiin. Alkava kuukausi lasketaan kokonaiseksi kuukaudeksi.⁴⁹ Sopimus velvoittaa lainaajan eli teosten näytteilleasettajan myös vastaamaan teosten vakuutuksesta kuljetuksen, säilytyksen ja näyttelyn aikana. Taiteilija ei joudu maksamaan vakuutuskustannuksia.⁵⁰

Hyvänä puolena nykyisessä näyttelykorvausmallissa on pidetty sitä, että korvaussummat ovat indeksiin sidottuina seuranneet yleistä palkkatasoa. Jos näyttelyssä on ollut paljon kalliita töitä, ovat korvaukset voineet olla taiteilijalle merkittäväkin tulonlähde.⁵¹

Mallissa on kuitenkin nähty paljon parannettavaa. Taiteilijajärjestöt ovat kiinnittäneet huomiota epäkohtiin, joita *utstillingsvederlag* pitää sisällään. Ensinnäkin moniosainen malli on koettu monimutkaiseksi ja hankalaksi laskea. Teosten arvoon perustuma järjestelmä kohtelee laaditun raportin mukaan epätasa-arvoisesti eri tekniikoiden edustajia sekä korostaa kentän ansaintaeroja entuudestaan: kokeneemmat taiteilijat tienaavat nuorempia enemmän, miehet naisia enemmän, taidemaalarit tai veistäjät (joilla on enemmän myyntipotentiaalia) mediataiteilijoita enemmän ja niin edelleen. Malli on ollut myös altis huijausyriyksille, sillä taiteilijat ovat voineet ilmoittaa itse teostensa arvon. Myös summat ovat vaihdelleet suuresti teoksen arvoon perustuvasta laskutavasta johtuen. Esimerkiksi yhdessä näyttelyssä summat vaihtelivat välillä 400 - 4000 euroa näyttelyn taiteilijaa kohden. Myös museot ovat kokeneet mallin hankalaksi laskea ja vaikeaksi ennakoida. Lisäksi epäkohtana on pidetty sitä, että *Utstillingsvederlag* on oikeutettu lähinnä Norjan kansalaisille tai Norjassa pysyvästi työskenteleville.⁵²

Uudistamistarpeet kumpuavat siis melko samoista seikoista kuin mistä Ruotsissa lähdettiin luomaan uusi MU-sopimus: syinä ovat ennen kaikkea taidemuotojen monipuolistuminen ja tarve luoda taiteilijoita taloudellisesti paremmin tukeva järjestelmä. Norjassa kuvataiteilijoiden tulotaso on uusimpien selvitysten mukaan matalampi kuin muiden alojen taiteilijoiden keskimäärin.⁵³

Uusi malli: keskustelu ja pilotointi

Epäkohtien vuoksi Norjassa on lähdetty luomaan Statens Utstillingsvederlagavtalen pohjalle uutta, paremmin toimivaa ja erilaiset taidemuodot paremmin huomioivaa järjestelmää, joka parantaisi myös taiteilijoiden toimeentuloa. Vuonna 2008 taiteilijajärjestöjen (Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunstnærforbundet (NK), Forbundet Frie Fotografere (FFF) ja Samisk Kunstnerforbundet (SDS)) tapaamisessa nousi esiin ajatus näyttelypalkkion ajamisesta ja siitä, että palkkio koskisi myös taiteilijan työtunteja näyttelyjärjestämisen yhteydessä. Idea sai laajaa poliittista kannatusta Norjan parlamentin keskustellessa kulttuuristrategiasta, ja se kirjattiin visuaalisten taiteiden strategiaan. Taiteilijajärjestöjen ovat vuonna 2015 tehneet esityksen Statens Utstillingsvederlagsavtalen uudelleenneuvottelemiseksi.⁵⁴

Uusi malli koostuisi kolmesta osasta:

- peruspalkkio (*grunnhonorar*)
- tuotanto- ja järjestelypalkkio (*produksjons- og tilretteleggingshonorar*)
 - mm. teoksen tuotanto, sovittaminen ja muokkaaminen näyttelytilaan
 - eri vaihtoehtoja, jos teokset ovat valmiita tai jos näyttelyä varten tehdään uusia teoksia
- palkkio muusta työstä (*honorar for øvrig arbeid*)

⁴⁹ ”Utstillingsvederlag - avtale mellom staten og kunstnerorganisasjonene”. Regjeringen.no -sivusto.

⁵⁰ ”Utstillingsvederlag - avtale mellom staten og kunstnerorganisasjonene”. Regjeringen.no -sivusto.

⁵¹ Haastattelu, Tørdal & Lund 3.6.2015.

⁵² NBK:n esitys uudeksi malliksi (Reforhandling av Statens Utstillingsvederlagsavtale) (dokumentissa s. 95-100), 97-98.

⁵³ Heian, Loyland & Kleppe 2015, 46.

⁵⁴ NBK:n esitys uudeksi malliksi (Reforhandling av Statens Utstillingsvederlagsavtale) (dokumentissa s. 95-100).

- näyttelyn eteen tehtävät työtunnit
- mm. katalogin valmistelu, teoksen valokuvaaminen, teosten ripustaminen ja purkaminen, museopedagogiikkaan ja oheistapahtumiin osallistuminen, muut näyttelyyn liittyvät tehtävät

Taiteilijan saama korvaus perustuisi osapuolten yhteiseen näkemykseen työmäärästä kerrottuna kohtuullisella tunti- tai päiväpalkkiolla. Taiteilijajärjestöjen mukaan malli rahoitettaisiin lisärahoituksella museoille. Kampanjassa on korostettu lisärahoituksen tarvetta.⁵⁵

Norjassa tarkoituksena on siis sekä uudistaa ja arvioida Statens Utstillingsvederlagsavtalea että kehittää uusi taiteilijapalkkiojärjestelmä.⁵⁶ Taiteilijapalkkioita koskien on aloitettu myös pilotointiprojekti, jonka toteuttaa Norjan kulttuuriministeriö *Kulturdepartementet*. Siihen valittiin mukaan 12 näyttelyjärjestäjää, kattaen eri kokoisia, eri tyyppisiä ja eri puolilla Norjaa sijaitsevat laitoksia. Pilotointi alkoi syksyllä 2014 ja se jatkuu syksyyn 2016. Pilottikohteet ovat Bergen Kunsthall, Bomuldsfabriken Kunsthall, Galleri F15 – Punkt Ø, Henie Onstad Senter, Kunstnerforbundet, Lillehammer Kunstmuseum, Trondheim Kunstmuseum, MUST Stavanger kunstmuseum, Nordnorsk Kunstmuseum, Tromsø Kunstforening, Nordnorsk Kunstnersenter sekä Sørlandets Kunstmuseum.⁵⁷ Pilottikohteille on varattu yhteensä 500 000 Norjan kruunua (54 000 euroa). Mukana olevat pilottikohteet saavat itse päättää, miten ne maksavat taiteilijapalkkioita niille myönnettyillä summilla. Pilotointi on vielä kesken, joten arviota sen vaikutuksista ei ole tehty.⁵⁸

⁵⁵ Haastattelu, Tørdal & Lund 3.6.2015.

⁵⁶ Sähköpostihaastattelu, Kvandal Mette.

⁵⁷ ”Åtte kunstinstitusjoner får midler til å honorere kunstnere”. Tiedote 12.12.2014, Kulturdepartementet.

⁵⁸ Sähköpostihaastattelu, Kvandal Mette.

Tanska

Visningsvederlag

Tanskassa on ollut vuodesta 2003 lähtien käytössä hyvin paljon Norjan järjestelmää muistuttava näyttelykorvaus, *visningsvederlag*. Korvauksen määräytymistapa on Tanskassa Norjan mallia yksinkertaisempi. Tanskassa taiteilija saa näyttelykorvauksena 1 % omistamansa teoksen arvosta per kuukausi, jolloin teos on näytteillä. Korvaus maksetaan vähintään kuukauden ja enintään kuuden kuukauden ajalta, ja teosten arvo voi olla maksimissaan vakuutusarvo. Minimikorvaus näyttelyä kohden on 2 500 Tanskan kruunua eli noin 335 euroa. Toisin kuin esimerkiksi Ruotsin MU-sopimuksessa, on Tanskassa näyttelykorvausjärjestelmässä määritelty myös maksimikorvaus. Se on 7 500 Tanskan kruunua eli noin 1 000 euroa kuukaudessa yhtä näyttelyä ja taiteilijaa kohden.⁵⁹

Korvausta maksetaan taiteilijoille, jotka asuvat tai työskentelevät pääasiallisesti Tanskassa. Korvausta maksetaan taiteilijalle hänen omistuksessaan olevien teosten lainaamisesta. Korvauksen maksamisperuste on siis lainausmaksu tai vuokra ("*visningsvederlaget er institutionens betaling for lån af et originalt værk*"). Näyttelykorvausta tulee maksaa valtiollisissa sekä valtion tukemissa museoissa ja taidehalleissa, kulttuuriministeriön alaisissa laitoksissa sekä valtion kaksivuotista projektirahoitusta saavissa näyttelyissä.⁶⁰ Järjestelmä on siis voimassa velvoittavana melko monessa näyttelytilassa. Pelkästään valtion rahoittamia taidemuseoita on Tanskassa noin kaksikymmentä kappaletta.⁶¹

Visningsvederlag-korvauksessa maksimikorvauksen määrä on verrattain matala, joten kyse ei ole taiteilijan toimeentulon kannalta ratkaisevasta summasta. Tanskan mallissa hyötyvät taiteilijat, joiden teoksilla on korkeat myyntihinnat. Näin ollen voidaan päätellä, että se ainakin osittain tukee niitä taiteilijoita, jotka ovat toimineet taiteilijoina pidempään.

Tanskan näyttelykorvausjärjestelmässä on omaleimaista tapa, jolla valtio järjestää sen rahoituksen museoille ja muille näyttelyjärjestäjille. Ne tahot, joiden tulee maksaa näyttelykorvausta, voivat hakea tuen maksamiseen korvausta valtiolta, jolla on ylimääräinen tukimuoto näyttelykorvauksiin. Tuki haetaan jälkepäin, vasta kun kyseessä olevat näyttelyt on pidetty ja taiteilijoille maksettu näyttelykorvaus. Vuonna 2015 tuki näyttelyjärjestäjille on yhteensä 3,4 miljoonaa Tanskan kruunua eli noin 455 000 euroa. Näyttelyjärjestäjät eivät välttämättä saa takaisin koko haettua summaa, mutta esimerkiksi vuonna 2014 näyttelykorvauksista hyvitettiin yhteensä 90%.⁶² Takaperoisella tukimuodolla halutaan todennäköisesti varmistaa se, että museot ja muut taidelaitokset todella maksavat korvaukset taiteilijoille, eikä korvaustuki mene muihin kuluihin.

Uusi sopimus pohja

Helmikuussa 2014 Tanskan kuvataiteilijajärjestö Billedkunstnernes Forbund (BKF) julkaisi yhdessä Tanskan nuorten taiteilijoiden liiton (Unge Kunstnere og Kunstformidlere) sekä Tanskan taidehallien yhdistyksen (Foreningen af Kunsthaller i Danmark) mallisopimus pohjan taiteilijoiden ja näyttelyjärjestäjien käyttöön. Sopimus pohja auttaa näyttelyihin liittyvien yhteisten asioiden määrittelyssä. Se kattaa sopimisen muun muassa taiteilijapalkkiosta tuotantokustannuksista, kuljetuksista ja vakuutuksista, vakuutus- ja vastuukysymyksistä sekä taiteilijan osallistumisesta näyttelyyn liittyviin tapahtumiin. Tausta-ajatukseksi on, että kirjallinen sopiminen muuttuisi

⁵⁹ [Visningsvederlaget Statens Kunstfondin verkkosivuilla.](#)

⁶⁰ [Visningsvederlaget Statens Kunstfondin verkkosivuilla.](#)

⁶¹ [Valtion tukemat museot Kulturstyrelsenin verkkosivuilla.](#)

⁶² [Visningsvederlaget Statens Kunstfondin verkkosivuilla.](#)

yleisemmäksi.⁶³

Sopimus parantaa taiteilijan mahdollisuuksia saada palkkio neuvottelemalla, mutta se ei takaa palkkiota. Museot ja taiteilijat eivät kuitenkaan ole sopineet keskenään mitään keskinäistä sopimusta palkkioista, vaan ne ovat yksittäisten taiteilijoiden ja museoiden välisen neuvottelun varassa. Tanskan kuvataiteilijajärjestö BKF:lla on kuitenkin olemassa suositukset minimipalkkioista.⁶⁴ Tätä selvitystä kirjoittaessa sopimus pohjan käytön laajuutta tai mahdollisia seurauksia taiteilijakunnan tulotasoon ei vielä ollut tiedossa. Sopimus pohja oli ollut käytössä vasta niin vähän aikaa, että arviointia ei ole vielä tehty.⁶⁵

Kysymys taiteilijoiden toimeentulosta ja ilmaisen työn tekemisestä on kuitenkin selvästi pinnalla Tanskassa. Politiken-lehti kysyi tanskalaisilta kuvataiteilijoilta ilmaisen työn tekemisestä vuonna 2012. Kysely lähetettiin Billedkunstnernes Forbundin jäsenille eli ammattikuvataiteilijoille, ja siihen vastasi hieman alle 400 kuvataiteilijaa. 82 % vastanneista ilmoitti tekevänsä tyypillisenä työskentelykuukautena taiteellista työtä, kuten näyttelyitä, ilman palkkiota tai palkkaa.⁶⁶

Tanskan kulttuuriministeri ilmoitti uuden sopimus pohjan julkaisutilaisuudessa aikovansa vastedes saadessaan kutsun avaamaan jotakin taidenäyttelyä ensin tarkistaa, onko taiteilijalle maksettu palkkio.⁶⁷

⁶³ [BKF:n verkkosivu](http://www.bkf.dk/documents/10180/18516/Exhibition%20Agreement%20-%20skrivbar.pdf). Sopimus pohja löytyy englanninkielisenä osoitteesta:
<http://www.bkf.dk/documents/10180/18516/Exhibition%20Agreement%20-%20skrivbar.pdf>.

⁶⁴ [BKF:n verkkosivu](http://www.bkf.dk).

⁶⁵ Sähköpostihaastattelu, Miriam Katz.

⁶⁶ ”Arbejder vi gratis?” Politiken-lehden artikkeli 12.1.2012.

⁶⁷ Sähköpostihaastattelu, Miriam Katz.

Pohjoismaisten mallien vertailu

Olen edellä esitellyt Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa käytössä olevat näyttelykorvaus- ja näyttelypalkkiomalleja. Tässä kappaleessa vertailen mainittuja malleja keskenään ja Suomen tekijänoikeudellisen näyttelykorvauksen kanssa.

Suomen tekijänoikeuslaki antaa oikeudenhaltijalle – yleensä taiteilijalle – oikeuden määrätä teoksen näyttämistä (ja esittämisestä) julkisesti. Tämän mukaan myös siitä seuraavat taloudelliset hyödyt kuuluvat taiteilijalle. Korvauksen määrästä ei kuitenkaan ole laissa määräyksiä. Suomessa visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys Kuvasto ry perii tekijänoikeudellista näyttelykorvausta niiden taiteilijoiden puolesta, jotka ovat liittyneet Kuvaston asiakkaitaiksi. Taiteilija voi neuvotella näyttelyjärjestäjän kanssa näyttelykorvauksen maksamisesta myös ilman Kuvaston jäsenyyttä. Kuvasto keräsi vuonna 2014 edustamilleen taiteilijoille näyttelykorvauksia yhteensä 140 968 euroa. Kuvastolla on mandaatti edustaa noin 2 200 kotimaista taiteilijaa ja oikeudenhaltijaa.⁶⁸

Kuvasto on määritellyt hinnaston, jonka mukaan se perii näyttelykorvauksen. Kuvaston kautta maksettavan näyttelykorvauksen määrään vaikuttavat tällä hetkellä taideteoksen teoslaji, teosten määrä näyttelyssä, näyttelyn kesto sekä näyttelyjärjestäjän koko kävijämäärällä mitattuna. Näyttelyjärjestäjä maksaa näyttelykorvausta niistä teoksista, jotka kuuluvat taiteilijan omistukseen. Näyttelykorvaus ei koske gallerioita. Näyttelykohtainen minimi Kuvaston kautta maksettavasta näyttelykorvauksesta on 120 € taiteilijaa kohden ja maksimikorvaus 1 615 € taiteilijaa kohden.⁶⁹

Suomen merkittävin ero suhteessa Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan on tapa, jolla teoksen lainaamiseen/vuokraamiseen tai teoksen näyttämiseen perustuva näyttelykorvaus maksetaan. Suomessa näyttelykorvaus maksetaan vain niille taiteilijoille, jotka sitä hakevat joko itse neuvottelemalla tai liittymällä Kuvaston asiakkaitaiksi. Suomessa Kuvasto kerää museoilta maksut niiden taiteilijoiden osalta, jotka kuuluvat Kuvastoon, ja tilittää ne taiteilijoille vähennettyään hallinnointikulun. Kuvaston hallinnointikulu on tällä hetkellä 25 %.⁷⁰

Myös Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on olemassa kuvataiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö. Ne eivät kuitenkaan kerää taidenäyttelyiden näyttelykorvausta, kuten Kuvasto Suomessa, vaan näyttelyjärjestäjät maksavat näyttelykorvaukset suoraan taiteilijoille.⁷¹ Näin ollen myöskään mitään erillistä hallintokulua ei veloiteta taiteilijalta. Korvausten maksuaikataulu on määritelty yleissopimuksessa. Esimerkiksi Norjan *utstillingsvederlag*-korvaus tulee maksaa taiteilijalle kuukauden kuluessa näyttelyn päättymisestä.

Esimerkkitalanne: mitä kahden kuukauden yksityisnäyttelystä maksettaisiin?

Seuraavassa tarkastelen esimerkin kautta, mitä konkreettisia eroja on Ruotsin, Norjan ja Tanskan näyttelykorvausjärjestelmissä sekä Suomen tekijänoikeudellisessa näyttelykorvauksessa, jolle Kuvasto on määritellyt hinnaston. Seuraavassa skenaariossa esitetään fiktiivinen kahden kuukauden yksityisnäyttely, jonka teokset ovat taiteilijan omistuksessa. Fiktiivinen esimerkinäyttely pidetään valtiollisessa museossa, jossa on edellisenä vuonna ollut 40 000 kävijää. Ensimmäisessä kuvassa on skenaario näyttelykorvauksista, kun esillä on 20 maalausta, joiden arvo on 4 000 euroa / teos.

⁶⁸ [Kuvaston vuosikertomus 2014](#). Muita oikeudenhaltijoita, kuten taiteilijoiden perikuntia, on joukosta noin 300 kappaletta.

⁶⁹ [Kuvaston hinnasto 2015](#) ja [Näyttelykorvauksesta Kuvaston sivuilla](#).

⁷⁰ [Kuvaston vuosikertomus 2014](#).

⁷¹ Esimerkiksi Ruotsin tekijänoikeusjärjestö Bildupphovsrätt (entiseltä nimeltään BUS) hallinnoi mm. teoskuvien julkaisua kirjoissa.

Ruotsi	<p>→</p> <p>kategorian 3 viikkokorvaus 246 e * 8 viikkoa = 1 968 e Yht. 1 968 euroa</p>
Norja	<p>→</p> <p>osa 1 (28 e) x 2 kk x 20 teosta = 1 120 e Osa 2 (29 e) x 2 kk x 20 teosta = 1 160 e osa 3 = (0,015*80 000 e) = 1 200 e x 2 kk = 2 400 e Yht. 4 680 euroa</p>
Tanska	<p>→</p> <p>1 % teosten arvosta / kk = 800 e * 2 kk = 1 600 e Yht. 1 600 euroa (maksimi 1000 euroa / kk)</p>
Suomi	<p>Kuvaston asiakas</p> <p>→</p> <p>60 e/teos + kävijäkerroin (60*0,40) 20 teosta * 84 e = 1 680 e Kuvaston hallintokulut -25 % Yht. 1 260 euroa (maksimikorvaus 1 615 e / taiteilija)</p>

Kuva 1: 20 maalausta

Oheisessa fiktiivisessä mallissa (kuva 1) taiteilija saisi esimerkkinäytteystä suurimman korvauksen Norjan *utstillingsvederlag*-näyttelykorvauksella. Norjan ja Tanskan mallit huomioivat teosmäärän ja teosten rahallisen arvon.

Ruotsin mallin osalta on kaikissa kuvissa (kuvat 1-3) otettava huomioon, että kuvaan on laskettu ainoastaan *utställningsersättning* eli näyttelykorvaus. Sen lisäksi taiteilijalle määritetty sopimisen perusteella osallistumiskorvaus työtunneista.

Suomen osalta fiktiivisen taiteilijan kohdalta on kaikissa kuvissa (kuvat 1-3) laskettu, että hän on Kuvaston asiakas, ja näyttelykorvaus maksetaan Kuvaston hinnaston mukaan.

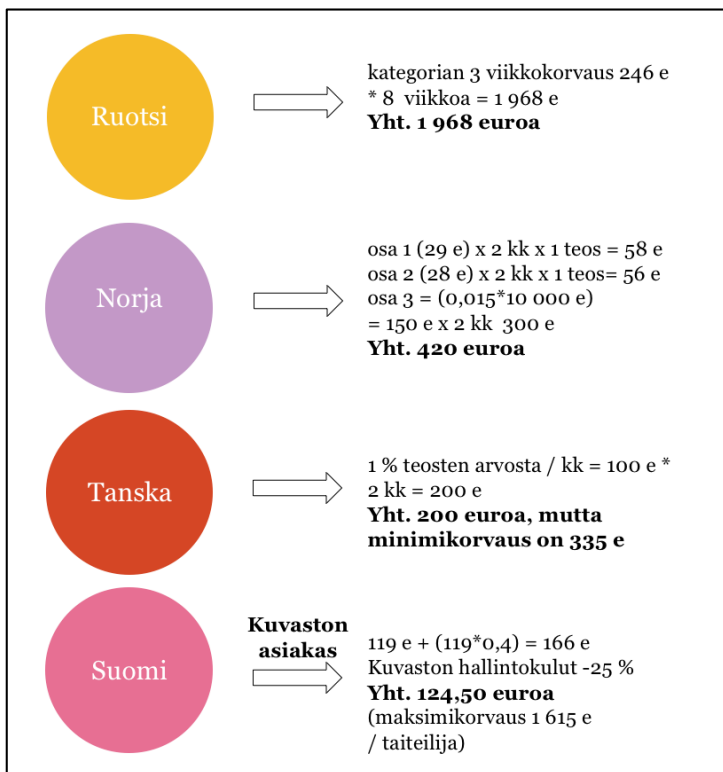
Ruotsi	<p>→</p> <p>kategorian 3 viikkokorvaus 246 e * 8 viikkoa = 1 968 e Yht. 1 968 euroa</p>
Norja	<p>→</p> <p>osa 1 (28 e) x 2 kk x 10 teosta = 560 e osa 2 (29 e) x 2 kk x 10 teosta = 580 e osa 3 = (0,015*40 000 e) = 600 e x 2 kk = 1 200 e Yht. 2 340 euroa</p>
Tanska	<p>→</p> <p>1 % teosten arvosta / kk = 400 e * 2 kk = 800 e Yht. 800 euroa (maksimi 1 000 euroa / kk)</p>
Suomi	<p>Kuvaston asiakas</p> <p>→</p> <p>60 e/teos + kävijäkerroin (60*0,40) 20 teosta * 84 e = 840 e Kuvaston hallintokulut -25 % Yht. 630 euroa (maksimikorvaus 1 615 e / taiteilija)</p>

Kuva 2: 10 maalausta

Kuvassa 2 on tarkasteltuna sama fiktiivinen näyttely, mutta maalauksia onkin vain kymmenen kappaletta eli puolet kuvan 1 skenaariosta. Maalausten arvo on kuvassa 2 laskettu samaksi kuin kuvassa 1.

Norjan, Tanskan ja Suomen Kuvaston näyttelykorvausten osalta tuki laskee suoraan suhteessa teosmäärään eli 50 prosenttiin.

Ruotsin osalta korvaus säilyy täsmälleen samana, sillä Ruotsin MU-sopimuksessa teosmäärä ei vaikuta näyttelykorvaukseen.

Kuva 3: yksi installaatio

Kuvassa 3 fiktiivisessä kahden kuukauden yksityisnäyttelyssä esitettäviä teoksia onkin vain yksi: installaatio, jonka arvoksi on määritelty 10 000 euroa.

Summien ero kuviin 1 ja 2 ovat Norjan, Tanskan ja Suomen osalta huomattavat. Esimerkiksi Tanskan mallissa minimikorvauksen raja tulee vastaan.

Myös Kuvaston näyttelykorvauksen osalta korvaussumma ylittää vain niukasti minimikorvauksen rajan (120 €). Kuvaston näyttelykorvaushinnastossa taideteoksen tekniikka on yksi näyttelykorvauksen suuruuteen vaikuttava tekijä. Installaation korvaushinta on eri kuin maalauksen tai veistoksen.

Erityisesti Norjan ja myös Tanskan osalta on merkillepantavaa, että näyttelykorvaus on korkea, kun teosten arvo on korkea ja teosmäärä suuri. Teosmäärän laskiessa näyttelykorvaus pienenee radikaalisti.

Ruotsin MU-sopimuksessa puolestaan teosmäärä, teoksen tekniikka tai teoksen arvo eivät vaikuta summaan. Summa on sama kaikissa kolmessa skenaariossa. Lisäksi, kuten mainittu, MU-sopimukseen kuuluu näyttelykorvauksen lisäksi osallistumiskorvauksesta sopiminen.

Näyttelypalkkioita ja keskustelua muissa maissa

Seuraavat esimerkit ovat nousseet esiin selvittäessä pohjoismaisia käytäntöjä ja seuratessa aiheesta käytyä kansainvälistä keskustelua. Yhteiseurooppalainen European Artists' Rights -ryhmä on myös kerännyt Norden-rahoituksella lyhyitä englanninkielisiä katsauksia eri maiden näyttelypalkkiotilanteisiin. Nämä tulokset on koottu European Artists' Rights -sivustolle.⁷²

Tämän osion tarkoituksena ei ole ollut antaa kaikkia maita kattavaa kuvaa, vaan esitellä muutamia erilaisia järjestelmiä ja ajankohtaisia esimerkkejä. Kuvaavaa aiheen ajankohtaisuuden kannalta on, että muutamasta maasta on selvityksen teon aikana kuulunut uutisia ajankohtaisesta keskustelusta tai uusista sopimuksista näyttelypalkkioihin liittyen.

Kanada

Kanada on kiinnostava tarkastelukohde, sillä siellä on vuoden 2015 keväällä otettu käyttöön sitova minimipalkkiosopimus. Kanadan taiteilijajärjestö CARFAC (Canadian Artists' Representation/Le Front des artistes canadiens) sekä Québecin alueen vastaava järjestö RAAV (Regroupement des artistes en arts visuels du Québec) solmivat helmikuussa 2015 sopimuksen minimipalkasta Kanadan kansallisgallerian (National Gallery of Canada) kanssa. CARFAC ja RAAV ovat kansainvälisesti tarkasteltuna poikkeuksellisessa asemassa, sillä niillä on oikeus neuvotella jäsentensä puolesta sopimus sitovista minimipalkkioista valtiollisen instituution kanssa. Neuvoteltu sopimus on juuri sitovuutensa vuoksi historiallinen, vaikka se koskeekin vain yhtä näyttelyinstituutiota eli Kanadan kansallisgalleriaa.⁷³

Solmitussa sopimuksessa on määritelty palkkiosummat eri kokoisista näyttelyistä. Yksityisnäyttelyn pitämisestä vähimmäispalkkio on 8 250 Kanadan dollaria eli noin 5 550 euroa. Esimerkiksi performanssin esittämisestä on määritelty 1 650 Kanadan dollarin eli noin 1 110 euron minimipalkkio. Kanadan paviljongin taiteilijana toimimisesta Venetsian biennaalissa tulee maksaa taiteilijalle vähintään 16 500 Kanadan dollaria eli noin 11 100 euroa. Ryhmänäyttelyissä minimipalkkiosumma on sama kuin yksityisnäyttelyn suositus jaettuna ryhmänäyttelyyn osallistuvien taiteilijoiden määrällä, kuitenkin vähintään 650 Kanadan dollaria eli noin 435 euroa per taiteilija.⁷⁴

Merkillepantavaa sopimuksessa on, että siinä on määritelty taiteilijalle tietty korvaus myös hänen työtunneistaan, kuten näyttelyn ripustamisesta ja näyttelyn esittelemisestä medialle. Esimerkiksi ripustamisesta määritelty hinta on 300 Kanadan dollaria eli noin 200 euroa päivältä, mediatapahtumaan tai avajaisiin osallistumisesta 250 Kanadan dollaria eli noin 170 euroa. On kiinnostavaa huomata, mitä sanamuotoja sopimuksessa käytetään. Taiteilijan työpanoksesta puhutaan ammattilaispalveluina (*professional services*). Taiteilija siis nähdään lähtökohtaisesti ammattilaisena, jolta ostetaan asiantuntemusta vaativia palveluita, ja tästä ammattitaidosta myös maksetaan.

Toisin kuin esimerkiksi Ruotsin MU-sopimuksessa, tässä sopimuksessa hinnat ovat CARFAC:in/RAAV:in sekä Kanadan kansallisgallerian sopimuksella neuvottelemia, joten niitä ei voi jättää maksamatta CARFAC:in/RAAV:in jäsenille.⁷⁵ Toisaalta saadakseen Kanadan kansallisgallerialta minimipalkkion taiteilijan tulee pääsääntöisesti kuulua joko CARFAC:iin tai RAAV:iin. Taiteilijoille maksetuista palkkioista 5 % maksetaan taiteilijajärjestöille.⁷⁶

⁷² [European Artists' Rights -sivusto](#).

⁷³ [Uutinen CARFACin verkkosivuilla 25.2.2015](#). CARFACin tiivistelmä sopimuksen sisällöstä. Ks. myös Kanadan *Status of the Artist* -lainsäädäntö, joka mm. tunnustaa taiteilijan oikeuksia sekä taiteilijajärjestöjä sopimusosapuoliksi.

⁷⁴ [CARFACin, RAAVin ja NGC:n sopimus](#) CARFACin verkkosivuilla. Em. [sopimus taiteilijapalkkioista](#) CARFACin verkkosivuilla.

⁷⁵ [CARFACin tiivistelmä sopimuksen sisällöstä](#).

⁷⁶ [CARFACin, RAAVin ja NGC:n sopimus](#) pohja.

CARFAC on jo vuodesta 1968 lähtien koonnut yleisiä näyttely- ja muita palkkiosuosituksia jäsenilleen. Järjestön omien sanojen mukaan suositukset ovat laajalti käytössä.⁷⁷ Myös Kanadan tekijänoikeuslaki (*Copyright Act*) oikeuttaa taiteilijan saamaan korvaukseen, kun hänen teoksiaan esitetään julkisessa näyttelyssä, eivätkä teokset ole myynnissä. Korvaus *Exhibition Right* on ollut voimassa vuodesta 1988 lähtien, ja se koskee vuoden 1988 jälkeen valmistuneita taideteoksia. CARFAC omistaa CARCC-järjestön, jonka toiminta vastaa pitkälti Kuvaston toimintaa Suomessa.⁷⁸

Puola

Puolassa keskustelua taiteilijoiden asemasta ja oikeuksista on herättänyt *Obywatelskie Forum Sztuki Współczesnej* –liike (OSFW) eli nykytaiteen kansalaisfoorumi, johon kuuluu useita järjestöjä sekä yksittäisiä toimijoita. Vuonna 2009 perustetun liikkeen agendalla on näyttelypalkkioiden kehittämisen lisäksi useita muitakin taiteilijapoliittisia tavoitteita. OSFW on laatinut aloitteen, jossa määritellään minimipalkkio. OSFW on kannustanut julkista tukea saavia näyttelyjärjestäjiä allekirjoittamaan sopimus. Palkkio tulee maksaa suoraan taiteilijalle, eikä sitä saa käyttää muihin kuluihin, kuten näyttelyjulkaisun painattamiseen. Tällä ehdolla pyritään välttämään tilanne, jossa taiteilija joutuisi valitsemaan oman palkkionsa tai laadukkaamman näyttelyn välillä.

Helmikuussa 2014 ensimmäiset neljä museota ja kulttuurilaitosta sitoutui OSFW:n aloitteeseen. Museot ovat Puolan Kansallisgalleria, Varsovan modernin taiteen museo, Łódźin modernin taiteen museo sekä Poznańissa sijaitseva Galeria Miejska Arsenal. Määritellyt minimipalkkiot jakautuvat kolmeen kategoriaan: palkkio ryhmänäyttelystä on 800 zlotya eli 193 euroa, pienestä yksityisnäyttelystä 1200 zlotya eli 290 euroa ja isosta yksityisnäyttelystä 3700 zlotya eli 895 euroa. Yksityisnäyttelystä saatavan korvauksen suuruus on sama kuin keskimääräinen kuukausipalkkaa Puolassa. Palkkiojärjestelmästä on tarkoitus neuvotella uudestaan vuosittain. OSFW jatkaa vaikuttamistyötä näyttelypalkkioiden ja muiden taiteilijapoliittisten tavoitteiden puolesta.⁷⁹

Islanti

Islannissa kansallinen taiteilijajärjestö SÍM on vaikuttanut vuonna 2015 taiteilijoiden näyttelypalkkioiden puolesta. SÍM on laatinut oman mallin näyttelypalkkiosopimukseksi Ruotsin MU-sopimuksen pohjalta, muokaten Ruotsin mallia Islannin olosuhteisiin. SÍM on kiertänyt läpi kaikki Islannin museot (8 kpl) ja saanut niiltä täyden tuen sopimukselle. Islantilaiset museot haluavat maksaa taiteilijapalkkioita, mutta niillä ei ole rahoitusta. Syksyllä 2015 alkaa kampanja taiteilijapalkkioihin käytettävän lisärahoituksen puolesta.⁸⁰

Saksa

Saksassa keskustelua näyttelypalkkioista on käyty jo 1990-luvun puolivälistä lähtien. Aktiivisina keskustelijoina ovat olleet mm. Saksan taideneuvosto sekä kansallisen tason kuvataiteilijajärjestö Der Bundesverband Bildender Künstlerinnen und Künstler (BBK). 2000-luvulla keskustelua on käyty niin tekijänoikeudellisesta näyttökorvauksesta kuin työn korvaamiseen liittyvistä näyttelypalkkioista. Sitovaa mallia ei kuitenkaan ole olemassa.⁸¹ Saksassa on oltu kiinnostuneita erityisesti Ruotsin MU-sopimuksesta, ja MU-sopimus on käännetty saksaksi.⁸²

⁷⁷ [Palkkiosuosituksista CARFACin verkkosivuilla](#) ja [Vähimmäissuosituspalkkiot CARCC-järjestön verkkosivuilla](#).

⁷⁸ [CARCC-järjestön verkkosivut](#).

⁷⁹ [a-n The Artists Information Companyn julkaisu 2006](#), 36-39 ja [OSFW:n verkkosivut](#).

⁸⁰ Jóna Hlíf Halldórsdóttir, Puheenjohtaja, Islantilaisten kuvataiteilijoiden yhdistys (Samband íslenskra myndlistarmanna, SÍM), puhelinkeskustelu 28.8.2015.

⁸¹ [Die Forderung nach einer Ausstellungsvergütung](#), Chronologie, BBK:n verkkosivut.

⁸² [Bomsdorf 2010](#).

BBK julkaisi vuonna 2014 ohjeellisen mallisopimuksen ja -teosluettelon (*Muster-Ausstellungsvertrag und Muster-Werkliste*), jonka avulla voi määrittellä näyttelyjärjestäjän ja taiteilijan välisiä vastuita sekä näyttelypalkkion taiteilijalle. Sopimus pohjan käyttö ei kuitenkaan ole pakollista.⁸³

Saksassa on tehty myös paikallisia toimia näyttelypalkkioiden edistämiseksi. Saksin osavaltiossa toimii kuvataiteilijoiden järjestö Landesverband Bildende Kunst Sachsen (LBK Sachsen), joka on vuonna 2012 julkaissut Ruotsin MU-sopimusta muistuttavan ohjeistuksen kuvataiteilijoiden näyttelypalkkioihin.⁸⁴ Se on laadittu ohjenuoraksi helpottamaan kuvataiteilijan ammattilaispalveluiden hinnan määrittelyä näyttelyissä.

LBK Sachsenin palkkio-ohjeistus on jaettu Ruotsin MU-sopimuksen tapaan näyttely- ja osallistumiskorvaukseen (*Ausstellungsvergütung* ja *Mitwirkungsvergütung*). Mallissa näyttelykorvaus lasketaan siten, että perusosa 125 euroa kerrotaan näyttelyn keston ja näyttelyjärjestäjän suuruuden osoittavilla kertoimilla. Kertoimien suuruudesta riippumatta vähimmäismaksun kaikissa näyttelyissä tulee olla vähintään 250 euroa. Osallistumiskorvauksen osalta mallissa on puolestaan määritelty suositustuntipalkkio eri tehtäville: muun muassa näyttelyn suunnittelusta tulisi mallin mukaan maksaa taiteilijalle palkkiota 45 euroa / tunti, näyttelyn rakentamisesta ja purkamisesta 35 euroa / tunti sekä taiteilijapuheenvuoroista ja työpajoista 40 euroa / tunti. Kaupalliset galleriat on rajattu suositusten ulkopuolelle.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa on ollut toukokuusta 2014 saakka käynnissä laaja *Paying Artists* –niminen kampanja. Kampanjan takana on UK:n kuvataiteilijajärjestö a-n The Artists Information Company. Järjestö julkaisee myös kuvataiteilijoiden palkkiosuosituksia.⁸⁵ *Paying Artists* –kampanja vaatii taiteilijoille minimipalkkiota julkisesti rahoitettuihin näyttelytiloihin sekä läpinäkyvyyttä näyttelypalkkiokäytäntöihin.⁸⁶

Vuonna 2013 tehdyn a-n:n kyselytutkimuksen mukaan edellisen kolmen vuoden aikana julkisesti rahoitetuissa tiloissa näyttelyitä järjestäneistä taiteilijoista 71% ei ollut saanut palkkiota. Kyselyssä havaittiin myös vallitseva tasa-arvo-ongelma. 38% miespuolisista taiteilijoista ilmoitti saaneensa näyttelyistään kulukorvauksia, kun naispuolisten taiteilijoiden kohdalla osuus oli vain 29,8%.⁸⁷ Näin ollen siis yli 60% taiteilijoista ei myöskään ollut saanut kulukorvauksia.

Keväällä 2015 *Paying Artists* –kampanja teki uuden kyselytutkimuksen, joka tehtiin samanaikaisesti taiteilijoille sekä julkisten museoiden ja gallerioiden edustajille. Kyselytuloksen mukaan taiteilijoiden ja museoiden näkemykset taiteilijapalkkion periaatteellisuudesta ja siitä, kuinka suuri palkkion tulisi olla, ovat hyvin yhteneväiset. Sekä taiteilijoista että näyttelyjärjestäjistä 85% kannattaa vahvasti periaatetta, että taiteilijalle maksettaisiin julkisesti tuetuissa museoissa ja gallerioissa. Kyselyssä vastaajia pyydettiin myös kertomaan heidän mielestään kohtuullinen näyttelypalkkio esimerkkinä annetusta fiktiivisestä kahden kuukauden yksityisnäyttelystä. Suosituin vastaus annetuista kategorioista oli 3 000 – 5 000 puntaa eli noin 4 100 – 6 800 euroa. Näin vastasi 34 % taiteilijoista ja 35 % museoiden/gallerioiden edustajista, muiden vastauksien jakautuessa niin matalampiin kuin korkeampiin summakategorioihin.⁸⁸ Osapuolten näkemys sopivasta näyttelypalkkion suuruudesta on siis hyvin yhtenevä.

⁸³ [BBK:n mallisopimus pohja.](#)

⁸⁴ [Richtlinie zur Ausstellungsvergütung für bildene Künstler in Sachsen.](#)

⁸⁵ [a-n:n vähimmäispalkkio-ohje.](#)

⁸⁶ [Paying Artists –kampanjan verkkosivu.](#)

⁸⁷ [Paying Artists Research Phase 1 Findings](#), 32.

⁸⁸ [Paying Artists Consultation Report 2015.](#)

New Yorkin W.A.G.E.-ryhmä

Yhdysvalloissa on vuodesta 2008 toiminut newyorkilainen ryhmä nimeltä Working Artists and the Greater Economy (W.A.G.E.). Ryhmä haluaa sääntelyä museoiden ja muiden voittoa tavoittelemattomien näyttelyjärjestäjien taiteilijapalkkioihin. Ryhmä ilmoittaa etsivänsä kestäviä yhteistyömalleja taiteilijoiden ja näytteilleasettajien välille.⁸⁹

W.A.G.E. toteutti vuonna 2011 kyselyn, jossa kartoitettiin käytössä olevien taiteilijapalkkioiden suuruutta ja laajuutta. 577 vastanneesta taiteilijasta 58,4 % ei ole saanut näyttelyistään minkäänlaista korvausta, ei edes kulukorvauksia. Yksityisnäyttelyistä taiteilijat olivat saaneet korvausta useammin (73% sai jonkinlaisen palkkion tai korvauksen) kuin ryhmänäyttelyistä (esimerkiksi yli kuuden hengen ryhmänäyttelyistä 69 % ei saanut minkäänlaista korvausta).⁹⁰

W.A.G.E. on julkaissut myös oman palkkiolaskurin, joka antaa suosituksia minimipalkkioista ja korvauksista muusta taiteilijan näyttelyjärjestäjälle tekemästä työstä, kuten luennon pitamisestä, näyttelytekstin kirjoittamisesta tai tilaisuuksissa esiintymisestä. Suositukset ovat instituutiokohtaisia ja suhteessa näyttelyjärjestäjän vuosibudjettiin. Suosituksia on annettu pienistä toimijoista aina taidemaailman jättiläisiin, MoMAan ja Guggenheimiin, ja mukana on muutamia taidelaitoksia myös muualta Yhdysvalloista.⁹¹ W.A.G.E. on lisäksi luonut näyttelyjärjestäjille vapaaehtoisen sertifikaattijärjestelmän (W.A.G.E. certified), jonka avulla ne voivat julkisesti osoittaa olevansa sitoutuneita maksamaan taiteilijoille heidän työstään.⁹²

Australia

Australiassa kuvataiteen kansallinen järjestö National Association for the Visual Arts (NAVA) keskustelee aktiivisesti näyttelypalkkioista. NAVA julkaisee kuvataiteen alaan ja kuvataiteilijoiden työhön liittyviä toimintasuosituksia (*Code of Practice*), joissa mukana ovat myös suositukset minimipalkkioista koskien niin taidenäyttelyitä kuin muutakin kuvataiteilijan työtä. Australiassa taiteilijapalkkion yleinen maksukäytäntö on taiteilijalle maksettava lainausmaksu teoksista (*loan fee*), jota maksetaan silloin, kun näyttelyyn kuluvat teokset ovat taiteilijan omistuksessa. Yksityisnäyttelystä suositus taiteilijapalkkioksi on tällä hetkellä 2 548 Australian dollaria eli noin 1 650 euroa. NAVA suosittaa, että julkista tukea saavissa näyttelyissä taiteilijoille maksettaisiin olosuhteiden mukaan vähintään yhtä seuraavista: lainausmaksu teoksista, teoksen tuotanto- ja/tai asennuspalkkio tai palkkio kuratoinnista ja/tai oheisohjelmasta.⁹³

NAVA on laatinut kuluttajahintaindeksin tahdissa nousevia suosituksia taiteilijapalkkioiksi 1990-luvulta lähtien. NAVA laati vuonna 2005 näyttelyjärjestäjille kyselyn, jonka vastauksista kävi ilmi, että suurin osa näyttelyjärjestäjistä maksoi taiteilijoille vain nimellisen palkkion tai ei palkkiota lainkaan. Kyselyä ollaan tällä hetkellä uusimassa. NAVAn pitkäaikaisena tavoitteena on ollut saada valtio rahoittamaan taiteilijapalkkioita 3 miljoonalla Australian dollarilla (noin 2 miljoonalla eurolla).⁹⁴

⁸⁹ [W.A.G.E. -ryhmän verkkosivut, ryhmän esittely.](#)

⁹⁰ [W.A.G.E. kyselyn tulokset 2011, tiivistelmä.](#)

⁹¹ [W.A.G.E.-ryhmän suosituspalkkiolaskuri.](#)

⁹² [Lista "W.A.G.E. certified"-näyttelyjärjestäjistä.](#)

⁹³ [Code of Practice, kappale 6: Fees and Wages.](#)

⁹⁴ [NAVAn verkkosivut: Artists' fees.](#)

Yhteenveto: keskustelun uusi suunta

Tätä selvitystä kirjoittaessa on käynyt selväksi ennen kaikkea se, ettei keskustelua näyttelypalkkioista, ilmaisen työn tekemisestä ja kuvataiteilijoiden toimeentulosta käydä ainoastaan Suomessa. Näyttelypalkkiot ovat selvästi koko laajaa pohjoiseurooppalaista ja -amerikkalaista taidekenttää koskeva, kansainvälisesti ajatuksia herättävä aihe.

Pohjoismaiden osalta tilanne on tällä hetkellä se, että niin Ruotsissa, Tanskassa kuin Norjassa valtion rahoitusta saavien museoiden tulee maksaa taiteilijalle korvaus taiteilijan teosten julkisesta näyttämisestä. Korvauksen maksuperusteissa sekä laskutavoissa on eroja maiden välillä. Norjassa ja Tanskassa korvaus lasketaan perustuen pääosin teosmäärään ja teosten arvoon, kun Ruotsin MU-sopimuksessa puolestaan huomioidaan näyttelyn kesto, näyttelyn taiteilijoiden määrä sekä museon koko. Lisäksi MU-sopimuksen noudattamiseen sisältyy keskustelu taiteilijan työtuntien korvaamisesta. Suomessa on käytössä tekijänoikeuteen perustuva näyttelykorvaus, jonka taiteilija voi saada joko itse neuvottelemalla tai liittymällä Kuvaston asiakkaaksi. Suomen käytäntö eroaa muista pohjoismaisista järjestelmistä kahdella tavalla: Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa käytössä oleva näyttelykorvaus on valtion rahoitusta saaville museoille velvoittava, ja korvaus tulee maksaa suoraan museolta taiteilijalle. Niin Ruotsissa, Norjassa kuin Tanskassakin on käyty viime vuosina aktiivista keskustelua näyttelykorvauksista. Erityisesti teosmäärää sekä teoksen arvoa painottaviin korvausten laskutapoihin on kohdistunut uudistuspaineita.

Nyt 2010-luvulla ollaankin selvästi uudenlaisen taiteilijapoliittisen keskustelun äärellä. Huomio on niin Pohjoismaissa kuin yhä useammassa muussakin maassa kiinnittynyt teosten lainasta maksettavasta korvauksesta siihen työhön, jota taiteilija tekee näyttelyn yhteydessä näyttelyjärjestäjän hyväksi. Tämä uusi suunta näkyy niin aktiivisena keskusteluna (mm. W.A.G.E., Paying Artists) kuin uusina sitovina sopimuksina (Ruotsi), vapaaehtoisina sopimusmalleina (mm. Tanska ja Saksa), taiteilijapalkkion pilotoineina (Norja) kuin myös sitovina yleissopimuksina, joissa määritellään taiteilijan työlle tuntihinta (Kanada).

Kuvataiteen alalle halutaan luoda kunkin maan taide-elämän ja taiteilijapolitiikan tarpeisiin soveltuvia käytäntöjä, jotka parantavat kuvataiteilijoiden asemaa. Ympäri Eurooppaa on ollut tyypillistä, että näyttelyn yhteydessä näiden tehtävien jakautumisesta, saati työtuntien korvaamisesta taiteilijalle ei olla sovittu. Nyt niin Pohjoismaissa kuin muissakin maissa on tehty toimia käytäntöjen muuttamiseksi.

Miksi tämä suunnanmuutos keskustelussa on tapahtunut – ja miksi juuri nyt, 2010-luvulla? Tarkasteltaessa Pohjoismaista keskustelua havaitsin kolme teemaa, jotka toistuivat melko samanlaisina liki kaikkien maiden kohdalla: toimeentulo, kirjallisen sopimisen kohentaminen sekä taiteen muutos.

Ensinnäkin kuvataiteilijoiden toimeentulo on tutkittaessa havaittu kaikista taiteilijaluokista matalammaksi useissa maissa.⁹⁵ Kuvataiteen alalta puuttuvat työllistävät rakenteet: kuvataiteilijoille ei ole olemassa vastaavanlaisia laajalle joukolle palkkatuloa kerryttäviä oman alan työpaikkoja kuin teatterit ovat näyttelijöille tai orkesterit muusikoille. MU-sopimuksen ja vastaavien rakenteiden ansiosta taiteilijoille tarjoutuu enemmän mahdollisuuksia ansaita omalla taiteellisella työllään.

Toisena merkittävänä syynä keskustelun viriämiseen on nähdäkseni halu vahvistaa kirjallisen sopimisen kulttuuria (mainittu perusteena niin Ruotsissa, Tanskassa kuin Norjassa). Se, että valtio säätelee tapaa sopia taiteilijan ja näyttelyjärjestäjän välisestä korvaus- ja vastuukäytännöistä, on nähty Ruotsissa ratkaisuksi kirjallisen sopimisen edistämiseen kuvataidealalla. Tanskassa puolestaan pyritään tällä hetkellä kohentamaan tilannetta vapaaehtoisen mallisopimuspuolesta.

⁹⁵ Heian, Loyland & Kleppe 2015 ja Rensujeff 2014.

avulla.

Viimeisenä – ja kenties kaikkein olennaisimpana – syynä siihen, että korvausten muotoja halutaan muuttaa teoskeskeisestä työkeskeiseen, on taide itse. Installaatiot, mediataide, yhteisötaide, performanssit ja käsitetaiteelliset teokset soveltuvat heikosti malleihin, jossa taideteoksesta puhutaan vuokrattavana tai lainattavana objektina, tai jossa korvaus määritellään teosmäärän perusteella. Samalla taiteilijan työpanos näyttelyn installoimisessa saattaa korostua. Joskus taiteilijan työpanos jopa on itse teos. Ruotsin MU-sopimus kiinnittää erityisesti huomiota taiteilijan työpanokseen. MU-sopimuksen näyttelykorvauksen laskukriteerit eivät myöskään ota kantaa teosmäärään tai tekniikkaan. MU-sopimuksen kansainvälistä vaikuttavuutta saattaa selittää juuri se, että se on kyennyt reagoimaan myös taiteen ja taiteilijan työnkuvan muutokseen. Teosten lainausmaksuista on siirrytty ajattelemaan taiteilijan ajan ja asiantuntemuksen korvaamista

Parhaillaan eri maissa käynnissä olevien kampanjoiden, selvitysten ja pilotointien vuoksi kansainvälinen tilanne näyttelypalkkioiden suhteen muuttuu tällä hetkellä vilkkaasti. Vaikka tämän selvityksen tiedot saattaisivat joiltain osin vanheta nopeastikin, voi selvitystä käyttää siltana verkkosivuille, joilta todennäköisesti löytää ajankohtaisimman tiedon kunkin maan tilanteesta.

Toivon, että selvitykseen kerätyt tiedot ja huomiot auttavat näyttelypalkkioista käytävää hedelmällistä keskustelua Suomessa. Selvitys osoittaa, että emme suinkaan ole tämän keskustelun kanssa yksin.

Lähteet ja kirjallisuus

Alla olevaan luetteloon olen kerännyt maakohtaiseen järjestykseen keskeisimmät lähdemateriaalit sekä keskeisimmät internet-lähteet. Erikseen lopusta löytyvät yleisteokset sekä selvitystä varten tehdyt haastattelut.

Selvityksessä on viitattu moniin internet-lähteisiin. Jotta tiedon tarkastaminen ja lisätiedon saaminen olisi lukijalle mahdollisimman helppoa, linkit viitattuihin verkkosivuihin löytyvät kunkin alaviitteen kohdalta alleviivattuina hyperlinkkeinä.

Ruotsi

MU-sopimus

MU-sopimus ruotsiksi:

http://kro.se/sites/default/files/mu_sv_150213.pdf

MU-sopimus englanniksi:

http://www.kulturradet.se/Documents/Nyheter/2014/MU_eng.pdf

Kirjallisuus, selvitykset ja raportit

Johansson, Nils & Traber, Ann. *Om utställningsersättning: Beskrivning och försök till analys*. Stockholm: Konstnärsnämnden, 2008.

http://www.konstnarsnamnden.se/Sve/Informationssidor/PDFer/KN_rapport_Uersattning_081222.pdf

Kulturrådet. *MU-avtalet – nulägesanalys och förslag till revidering*. Kulturrådets skriftserie, 2013

http://www.kulturradet.se/Documents/publikationer/2013/mu_web.pdf

MU barometern 2015. Käll, Agnes & Björkman, Pontus. *MU Barometern 2015. En granskning av tillämpningen av MU-avtalet under 2014*. Konstnärernas Riksorganisation och Sveriges Konsthantverkare & Industriformgivare, 2015.

http://kro.se/sites/default/files/15-09-04_rapport_mu-barometer_slutversion.pdf

Yleisesityksiä aiheesta

Hellsten, Erik (toim.). *MU. Vägen till ett avtal*. MU-kampanja ja Premiss förlag, 2009.

Keskeisimmät internet-lähteet

KRO/KIF:n verkkosivut:

www.kro.se

Kulturrådets verkkosivut MU-sopimuksesta:

<http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/bildochformkonst/Utstallningsersattning/>

”The MU Contract”. KIF:n puheenjohtaja Johan Wingestadin diaesitys Taiteen edistämiskeskuksen ja Suomen Taiteilijaseuran kuvataiteen päivässä 7.4.2014.

<http://artists.fi/wp-content/uploads/2014/06/PP-MU-Eng-2014-04-07.pdf>

Norja

Kirjallisuus, selvitykset ja raportit

Heian Torvik Mari, Løyland Knut & Kleppe Bård. *Kunstnerundersøkelsen 2013. Kunstnernes inntekter*. 2013.

<https://www.telemarksforsking.no/publikasjoner/filer/2631.pdf>

Keskeisimmät internet-lähteet

Statens Utstillingsvederlagsavtale Regjeringen.no -sivustolla:

<https://www.regjeringen.no/nb/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/innsiktsartikler/Billedkunst-kunsthandverk-og-kunst-i-offentlig-rom/utstillingsvederlag--/id709552/>

Reforhandling av Statens Utstillingsvederlagsavtale (NBK:n perustelumuistio ja ehdotus uudeksi näyttelykorvausmalliksi):

http://www.billedkunst.no/nbk/images/stories/organisasjon/landsmote/2015/web_innkalling_lm_2015.pdf s. 95-100.

Tiedote taiteilijapalkkioiden pilotoinnista Regjeringen.no -sivustolla:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Atte-kunstinstitusjoner-far-midler-til-a-honorere-kunstnere/id2351016/?selectLanguage=/se/id4/>

Tanska

Keskeisimmät internet-lähteet

Mallisopimus pohja englanniksi BKF:n sivuilla:

<http://www.bkf.dk/documents/10180/18516/Exhibition%20Agreement%20-%20skrivbar.pdf>

Tietoa visningsvederlag-korvauksen laskutavasta sekä tuen hakemisesta näyttelykorvauksiin Statens Kunstfondin sivuilla:

<http://www.kunst.dk/kunststoette/puljestamside/tilskud/refusion-af-udgifter-til-visningsvederlagsordningen-1/>

Suomi

Kirjallisuus, selvitykset ja raportit

Rensujeff, Kaija. *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Taiteen edistämiskeskus, 2014.

<http://www.taike.fi/documents/10921/0/Taiteilijan+asema+2010.pdf>

Söderström, Hanna. *Näyttelysopimuspilotointi näyttelyn ”Keramiikka tilassa – keramiikan tila keramiikens rum” yhteydessä* (raportti). Teollisuustaiteen Liitto Ornamo, 2015.

Muut maat

Kirjallisuus, selvitykset ja raportit

Bomsdorf, Clemens. *Das Schwedische System der Künstlervergütung – Ein Modell für andere Länder?* Friedrich Ebert Stiftung, 2010.

<http://library.fes.de/pdf-files/id/07631.pdf>

Keskeisimmät internet-lähteet

Kanadan Kansallisgallerian, CARFACin ja RAAVin väliset sopimusasiakirjat ja palkkiotaulukot:
<http://www.carfac.ca/agreements/>

Saksan BBK-järjestön verkkosivut:
<http://www.bbk-bundesverband.de>

BBK-järjestön mallisopimus pohja:
http://www.bbk-bundesverband.de/fileadmin/pdfs/Muster-Vertrag_Werkliste_Einzelseiten.pdf

LBK Sachsenin näyttelypalkkio-ohjeistus:
http://www.lbk-sachsen.de/files/downloads/pdf/richtlinie_ausstellungsverguetung.pdf

OSFW:n verkkosivut:
<http://forumsztukiwspolczesnej.blogspot.fi>

Paying Artists-sivusto:
<http://www.payingartists.org.uk>

Paying Artists-kampanjan kyselyt ja selvitykset:
<http://www.payingartists.org.uk/research-guidance/>

W.A.G.E.-ryhmän verkkosivut:
<http://www.wageforwork.com>

Australian NAVA-järjestön minimipalkkiosuosituksset Code of Practice -ohjeessa:
https://visualarts.net.au/media/uploads/files/Chapter_6_Fees_Wages.pdf

Yleisesityksiä

Fees to artists for exhibiting – models of practice. a-n The Artists Information Company, 2006.

European Artists' Rights -sivusto:
www.eartists.org

Haastattelut ja sähköpostihaastattelut:

Handläggare Bongi MacDermott, Kulturrådet
- tiedonanto sähköpostitse 26.6.2015

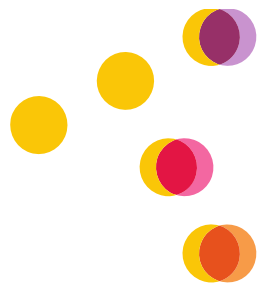
KRO:n edustajat: toiminnanjohtaja Eva Månsson, puheenjohtaja Katarina Jönsson Norling ja lakimies Sofie Grettve, Konstnärernas Riksorganisation
- haastattelu 4.6.2015

Puheenjohtaja Hilde Tørdal, Norske Billedkunstnere ja puheenjohtaja Lise Stang Lund, Norske Kunsthantverkere
- haastattelu 3.6.2015

Seniorrådgiver Mette Kvandal, Kulturdepartementet
- tiedonanto sähköpostitse 24.8.2015

Redaktør/kommunikationsmedarbejder Miriam Katz, Billedkunstnernes Forbund
- tiedonanto sähköpostitse 2.6.2015

Puheenjohtaja Jóna Hlíf Halldórsdóttir, Samband íslenskra myndlistarmanna (SÍM)
- puhelinkeskustelu 28.8.2015

SUOMEN
TAITEILIJA
SEURA